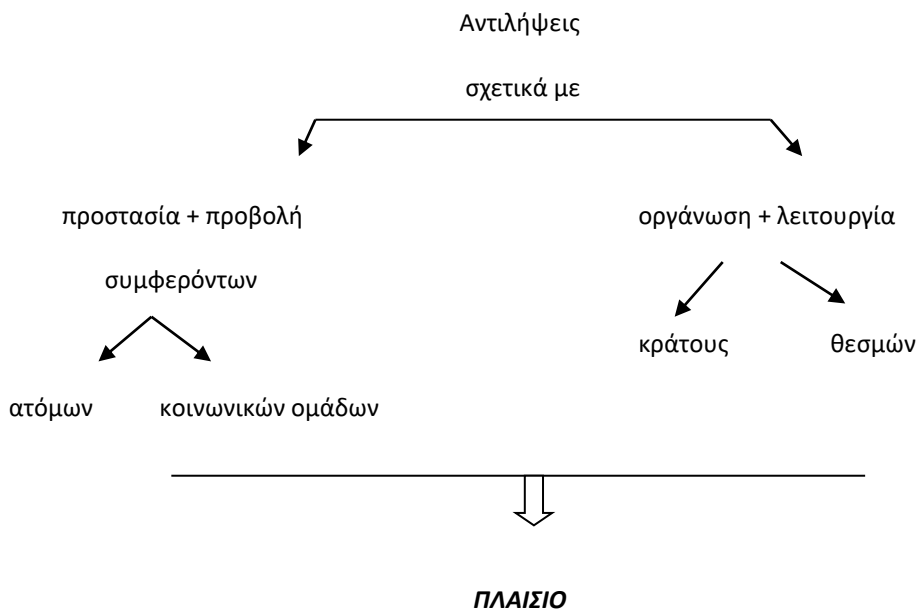

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ [1821 - 1936]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

❖ Διάρκεια ελληνικής Επανάστασης :

Δημιουργήθηκε το ΠΛΑΙΣΙΟ → μέσα στο οποίο διαμορφώθηκαν

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

1. Διαμόρφωση και λειτουργία κομμάτων
2. Ιδεολογικές συνιστώσες
3. Πολιτικά προγράμματα
4. Συμπεριφορά (στελεχών κομμάτων) στο δημόσιο βίο

⇒ Θα παρακολουθήσουμε στο κεφάλαιο που ακολουθεί

❖ Εξεταζόμενη περίοδος => από : 1821

έως : 1936=> κατάλυση πολιτεύματος χώρας

από Ιωαν. Μεταξά + Αρχές Γερμανικής Κατοχής

A. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (1821 – 1843)

1. Πελατειακά δίκτυα επί τουρκοκρατίας

❖ Κατά προ- επαναστατική περίοδο (για αντικειμενικούς λόγους) => Έλληνες :

α. δεν είχαν τη δυνατότητα να συγκροτήσουν πολιτικά κόμματα

β. άλλη μορφή υποστήριξης συμφερόντων => Τα πελατειακά δίκτυα

ΑΙΤΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ:	
1.	Ο ανταγωνισμός μεταξύ προσώπων για την κατάληψη θέσεων εξουσίας ,
2.	Η ελλιπής παροχή προστασίας από μέρους της οθωμανικής διοίκησης προς τους υπηκόους της σε περιπτώσεις αυθαιρεσιών
3.	Η απουσία συστήματος κοινωνικής πρόνοιας => δημιουργούσε διαρκή αίσθηση αβεβαιότητας στους ανθρώπους

ΣΥΝΕΠΕΙΣ

❖ Οι υπήκοοι => κατέφευγαν σε μη κρατικούς **ΦΟΡΕΙΣ** : παρείχαν τη στοιχειώδη ασφάλεια

ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΤΑΦΥΓΗΣ ΥΠΗΚΩΩΝ επί τουρκοκρατίας	
1 ^{ος} : ευρύτερη οικογένεια	Κάθε οικογένεια συνδεόταν : α. <u>οριζόντια</u> : με άλλες οικογένειες + β. <u>κάθετα</u> : με <i>πάτρωνες – προστάτες</i> και τις οικογένειές τους , που είχαν υψηλότερη κοινωνική θέση
	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
Πελοπόννησο	Κατά την περίοδο : 1715-1821 αναπτύχθηκαν 2 μεγάλα δίκτυα πατρωνίας / στην κορυφή τους βρίσκονταν οικογένειες ΠΡΟΚΡΙΤΩΝ : Ανάμεσά τους => έντονος ανταγωνισμός για : α. άσκηση επιρροής σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής β. κατάληψη δημοσίων θέσεων
Στερεά Ελλάδα	Φορείς πατρωνίας : ΜΕΓΑΛΟΑΡΜΑΤΟΛΟΙ
Νησιά	Οικογένειες μεγάλων ΠΛΟΙΟΚΤΗΤΩΝ

❖ Κατοπινά Κόμματα =>

1. Δεν αποτελούν απλή μετεξέλιξη δικτύων πατρωνίας

2. Επί τουρκοκρατίας => το πολιτικό πλαίσιο → δεδομένο + αναμφισβήτητο : η οθωμανική κυριαρχία

3. Μόνα **ΖΗΤΗΜΑΤΑ** Διαφωνίας + Έκφρασης διαφορετικών Απόψεων :

A. διεκδίκηση δημοσίων αξιωμάτων

B. αντιμετώπιση μικρο - προβλημάτων καθημερινής ζωής : «τεχνικής» υφής , π.χ. ζητήματα δημοσίων έργων

* **ΦΟΡΕΙΣ / ΔΙΚΤΥΑ ΠΑΤΡΩΝΙΑΣ** =>

1. ΔΕΝ ΕΙΧΑΝ ΛΟΓΟ σε ζητήματα που άπτονται : α. νομοθεσίας , β. εξωτερικής πολιτικής

2. => **ΣΥΝΕΠΕΙΑ** : δε διαμόρφωναν διαφορετικές πολιτικές απόψεις

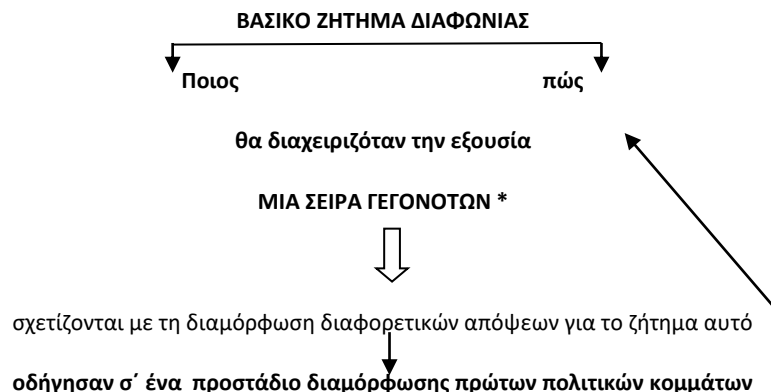
3. δεν λειτουργούσαν κάτω από τους ίδιους όρους

4. δεν ανταποκρίνονταν στις ίδιες ανάγκες **με τα κατοπινά (* μετέπειτα) κόμματα**

A. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (1821 – 1843)

2. Η διαμόρφωση νέων δεδομένων κατά την Επανάσταση

- ❖ Όσο Έλληνες : υπόδουλοι => γενικές γραμμές τηρούσαν **ΚΟΙΝΗ ΣΤΑΣΗ** απέναντι στον κατακτητή
- ❖ Όταν άρχισε εκδίωξη Τούρκων => άρχισαν **συγκρούσεις** μεταξύ των μέχρι τότε ομονοούντων

ΣΕΙΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ *	
1° Γεγονός	Α. κάθοδος Δημητρίου Υψηλάντη στην επαναστατημένη Πελοπόννησο=> ως πληρεξούσιος (* νόμιμος αντιπρόσωπος) του αδελφού του Αλέξανδρου : ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Β. με σκοπό : ανάληψη της Ηγεσίας της Επανάστασης
2° Γεγονός	(όταν ο Δ. Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα) οι Πελοποννήσιοι : είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους : κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας (* απήχησης / κύρους / αίγλης)
3° Γεγονός	Ο Δημ. Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει δικό του «Γενικό Οργανισμό Πελοποννήσου» : θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει → στρατιωτική + πολιτική εξουσία στα χέρια του
4° Γεγονός	Οι πρόκριτοι : α. δεν το δέχτηκαν Β. με δυσκολία αποσοβήθηκε (* αποτράπηκε) η σύρραξη
5° Γεγονός	Η αντίθεση των 2 πλευρών (Υψηλάντη + προκρίτων) δεν είχε ως αντικείμενο : 1. μόνο το ποιος θα κατείχε την εξουσία 2. αλλά αφορούσε και τη Δομή του υπό ίδρυση κρατικού οργανισμού => Α. ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ : 1. Πρότεινε τη δημιουργία <u>συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης</u> => ώστε να εξασφαλιστούν : α. οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση του αγώνα + β. πειθαρχία στο στράτευμα , 2. Θεωρούσε ότι οι τοπικιστικές τάσεις => αποτελούσαν εμπόδιο για την οργάνωση του αγώνα Β. ΠΡΟΚΡΙΤΟΙ : έχοντας διαφορετικές επιδιώξεις ήθελαν να είναι όλοι υπεύθυνοι για όλα

ΣΥΝΕΠΕΙΑ : συγκρότηση 2 παρατάξεων

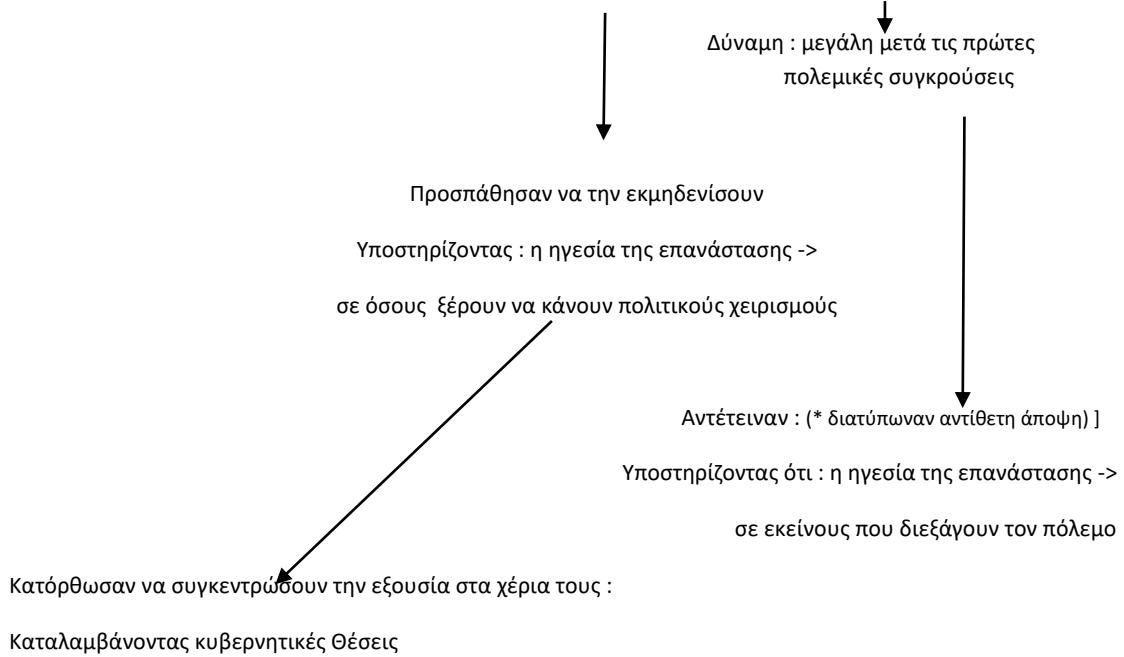
2^η §.....

- ❖ «**ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ**» της Επιδαύρου =>
  - * Α' Σύνταγμα της Επανάστασης
  - * Ψηφισμένο από Α' Εθνοσυνέλευση 1822 => έδωσε λύση στο πρόβλημα της ηγεσίας του Αγώνα με: 1. Αντι – απολυταρχικό χαρακτήρα + 2. Θέσπιση πολυ-αρχικής Εξουσίας
  - * Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος : ρυθμιστής της κατάστασης => έχοντας εξασφαλίσει για τον κύκλο του και τους προκρίτους την εξουσία # αγνοήθηκαν : Κολοκοτρώνης + Υψηλάντης → **ΣΥΝΕΠΕΙΑ** : Ρήγμα σχέσεις μεταξύ στρατιωτικών + προκρίτων

3^η §.....

❖ **Β' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΡΟΥΣ, 1823 =>**

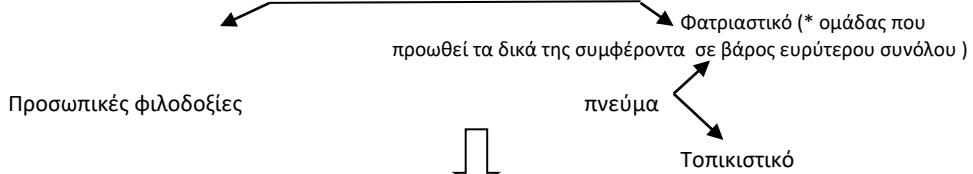
- * Ο ανταγωνισμός για εξουσία : μεγάλες διαστάσεις =>
- * Συγκροτήθηκαν 2 ισχυρά κόμματα : **α.** των προκρίτων + **β.** των κλεφτο - καπεταναίων

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Ακολούθησε **ΔΙΧΑΣΜΟΣ**

Κυριάρχησαν

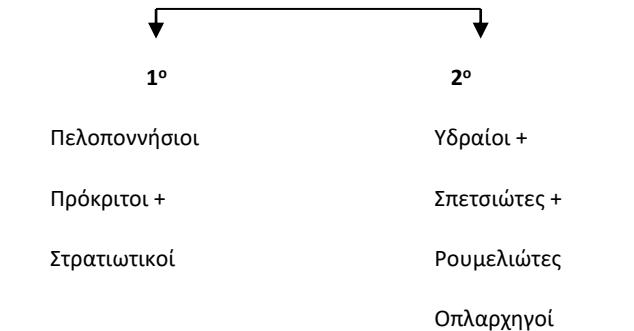

Εμφύλιο Πόλεμο (μετά 1824)

1. επικράτηση : προκρίτων
2. τερματισμός διαμάχης : με αμνηστία

ΟΜΩΣ Β' έμνηο 1824 => Νέα Αντιμαχόμενα στρατόπεδα

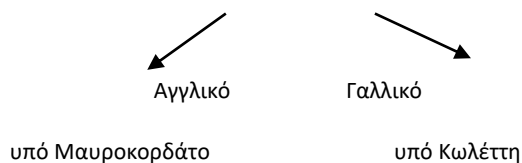
(με τοπικιστικά κριτήρια)

Β' εμφύλιος πόλεμος :

1. νίκη = νησιωτών

Κατά 1825 : στο στρατόπεδο νικητών άρχισε να διαμορφώνεται μελλοντικό κόμμα

* Γύρω από Αγγλικό – Γαλλικό – τρίτο : Ρωσικό κόμμα =>

Συσπειρώθηκαν οι πληρεξούσιοι (* νόμιμοι αντιπρόσωποι) στην **Γ' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ**

4^η .....

* Ύπαρξη των πρώτων κομμάτων => δεδομένη

* Κίνηση Καποδίστρια => να επανδρώσει (* να στελεχώσει) ένα συμβουλευτικό όργανο : το «**Πανελλήνιον**» => με αντιπροσώπους και των 3 παρατάξεων → να εξασφαλίσει ειρήνη

5^η .....

Τα πρώτα ελληνικά κόμματα :
1. Ονομάστηκαν το καθένα (από τους αντιπάλους του) : με το όνομα μιας μεγάλης δύναμης
2. Το όνομά τους υπονοούσε ότι : επρόκειτο για κέντρα εξυπηρέτησης των συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων στον ελληνικό χώρο
3. Έχει υποστηριχθεί ότι : τον πυρήνα αυτών των κομμάτων αποτελούσαν ευνοούμενοι των ξένων προξενείων στην Οθωμανική αυτοκρατορία → γύρω από αυτούς + άλλοι : προσδοκούσαν να εξασφαλίσουν ΜΕΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ : α. εύκολη προσωπική ανέλιξη (*ανοδική πορεία) β. προστασία από αντιπάλους
ΣΗΜΕΙΩΣΗ {SOS} : η άποψη αυτή δεν επιβεβαιώνεται από τα γεγονότα

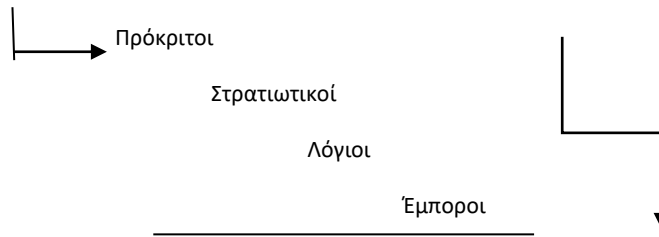

ΣΥΝΕΠΕΙΑ	
Δεν διαμορφώνονταν από επιλογές κομμάτων	Διαμορφώνονταν από επιδιώξεις σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το υπό δημιουργία κράτος → Συχνά # (αντίθετες) προς τις επιδιώξεις Μεγάλων Δυνάμεων

A. 3. Τα πρώτα ελληνικά κόμματα

α. Το αγγλικό κόμμα

- * Συμπαράταχθηκαν (* μετέχω στην ίδια παράταξη με άλλους / συνεργάζομαι / συμμαχώ) =>

1. είχαν σπουδάσει ή διαμείνει στη Δυτική Ευρώπη
2. με κύριο χαρακτηριστικό => εθνικιστικές + δημοκρατικές ιδέες
3. αισθάνονταν ανάγκη : ενός κράτους Δικαίου , θα εξασφάλιζε περιουσία + επαγγελματικές δραστηριότητες

2^η §.....

- * Ηγέτες + Οπαδοί Αγγλικού κόμματος =>

1. ξεκινούσαν από σκέψη (που είχε ωριμάσει από τις αρχές της 10ετίας 1820) ότι : ένα ελληνικό κράτος θα μπορούσε : α). να ιδρυθεί και β). να έχει ασφαλή σύνορα => ΜΟΝΟ με υποστήριξη ΑΓΓΛΙΑΣ
2. (υποστήριζαν ότι) όταν θα κατέρρεε η Οθωμανική αυτοκρατορία => θα μπορούσε να διευρύνει τα εδαφικά του όρια

- * Αλέξ. Μαυροκορδάτος = ηγέτης αγγλικού κόμματος =>

- περίμενε υποστήριξη Βρετανίας στις εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας → Όμως η Βρετανία :σαφή στάση **ΥΠΕΡ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ** Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
- πίστευε ότι η προϊούσα (*αυτή που προχωρά , εξελίσσεται) **διάλυση** της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας => θα ανάγκαζε την Αγγλία να επιλέξει συμμαχία της Ελλάδας στην περιοχή => ως φραγμό στα επεκτατικά σχέδια της Ρωσίας

- * ΑΓΓΛΙΚΟ ΚΟΜΜΑ => θεωρούσε ότι οι Έλληνες έπρεπε : 1. Να συγκροτήσουν έναν ισχυρό ΚΡΑΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ , 2. Να αναμένουν εξελίξεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία .

3^η §.....

- * Οι επιλογές αγγλικού κόμματος => επηρεάζονταν από αντίληψη ότι : Βρετανία => πρότυπο → για εξέλιξη εσωτερικής κατάστασης χώρας

- * Θεμελιώδεις αρχές πολιτικού συστήματος για το αγγλικό κόμμα =>

1. Κοινοβουλευτικό αντιπροσωπευτικό σύστημα
2. Διάκριση εξουσιών

Αρχές που υποστήριζε σε όλη τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα

- * Μαυροκορδάτος =>

1. Αρχικά → ήθελε να οριστεί η κρατική οργάνωση με γραπτό σύνταγμα

2. Αργότερα → α. τροποποίησε τη θέση του , β. έβλεπε **σύνταγμα** : ως τελική πράξη μιας σειράς εσωτερικών μεταρρυθμίσεων => 1. Εκλογή κοινοτικών συμβουλίων , 2. Ανεξαρτησία δικαιοσύνης , 3. Ελευθερία τύπου , 4. Συγκρότηση στρατού
3. Επιζητούσε => Α. 1. Περιορισμό κρατικής εξουσίας , 2. Ατομικές ελευθερίες , 3. Αυτοκέφαλη (*με διοικητική ανεξαρτησία) ελληνική εκκλησία => χωρίς *ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ* από ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ, Β.1. γραπτό σύνταγμα , 2. Κράτος δικαίου , 3. Κοινοβουλευτικό έλεγχο πράξεων Κυβέρνησης

ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ

Αγγλικό κόμμα

Υποστήριζε

Άσκηση **ΜΕΤΡΙΠΑΘΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Τόσο ως προς τους στόχους // όσο και προς τα μέσα

β. το γαλλικό κόμμα

* Ιωάννης Κωλέττης =>

- αρχηγός του γαλλικού κόμματος

- προσεταιρίστηκε (* πήρε το μέρος του) στην αρχή : αρματολούς + κλέφτες **ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

* Κοινά χαρακτηριστικά στελεχών κόμματος :

1. πολεμική διάθεση

2. έλλειψη κατανόησης για διπλωματικά παιχνίδια

3. υπερεκτίμηση δικών τους δυνάμεων

4. ΑΠΑΙΤΟΥΣΑΝ : **Δικαιοσύνη** για τους αγωνιστές της Ελευθερίας → εννοούσαν : ως υλική αποκατάσταση μετά το πέρας του πολέμου

2^η §.....

* Μετά δολοφονία Καποδίστρια => Γαλλικό κόμμα → κέρδισε **οπαδούς** : νησιά + σχεδόν ολόκληρη Πελοπόννησο // **Μεσαία Στελέχη** => ήταν *συνταγματικοί* όμως δεν υιοθετούσαν τις θέσεις του αγγλικού κόμματος σε θέματα εσωτερικής ή εξωτερικής πολιτικής /// **ΟΠΑΔΟΙ** => 1. Ακτήμονες ή 2. Μικροϊδιοκτήτες γης , 3. Απλοί αγωνιστές

* **Σε αντίθεση με το αγγλικό κόμμα =>**

Ήταν ευρέως διαδεδομένη η άποψη => για απελευθέρωση του αλύτρωτου ελληνισμού με πολεμικές ενέργειες (το συντομότερο δυνατόν)

* 1844 => ο Κωλέττης διατύπωσε με σαφήνεια τη Μεγάλη Ιδέα : Το βασίλειο αποτελούσε μόνο ένα μικρό φτωχό μέρος της Ελλάδας . Το σημαντικότερο βρισκόταν υπό οθωμανική κατοχή και θα έπρεπε όλες οι δυνάμεις του έθνους να διατεθούν για την απελευθέρωση αυτού του τμήματος .

3^η §.....

* **ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ :**

- Ως προς εσωτερική πολιτική = *ασαφές*
- Μόνη σαφής διεκδίκηση => η ικανοποίηση αιτημάτων απομάχων πολέμου
- Βασική Πολιτική Επιδίωξη Κόμματος =>

A. κατοχύρωση δικαιωμάτων λαού απέναντι στη μοναρχική εξουσία (με παραχώρηση συντάγματος)

B. καθιέρωση ισχυρής εκτελεστικής εξουσίας

* Κατά περίοδο βαυαροκρατίας => Το γαλλικό κόμμα

A. αγωνίστηκε κατά της ξενοκρατίας : στο στράτευμα και στη διοίκηση

B. απαιτούσε επάνδρωσή τους με ελληνικά στελέχη

4^η §.....

* Υποστήριζε => την **ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ** των εδαφικών ορίων του κράτους → εκφράζοντας (κατά κύριο λόγο) τα συμφέροντα των **ατάκτων** => μπορούσαν να κερδίσουν τη ζωή τους μόνο από τον πόλεμο

* **ΕΠΕΙΔΗ** ασφαλώς => μέλημα (* φροντίδα , μέριμνα) των προσφύγων από αλύτρωτες περιοχές => **ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ => ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ**

5^η §.....

* **Μέλη του** => έβλεπαν τη **Γαλλία** → ως φυσικό σύμμαχο => επειδή πίστευαν ότι μόνο η Γαλλία (η οποία ήταν αναμειγμένη λιγότερο απ' όλες τις ξένες δυνάμεις στις υποθέσεις της Ανατολικής Μεσογείου) => θα βοηθούσε την Ελλάδα → χωρίς να θέλει να επηρεάζει τις επιλογές της

—————→
Πολλοί οπαδοί => ιδεατή εικόνα για Γαλλία => **πρότυπό τους**

γ. το ρωσικό κόμμα

Σε αντίθεση με : α. ασαφείς (σχετικά) θέσεις , β. συγκεχυμένη (* ασαφής) ιδεολογία του γαλλικού κόμματος // το **ΡΩΣΙΚΟ ΚΟΜΜΑ** => χαρακτηριζόταν από σταθερές πολιτικές θέσεις

* **ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ ΜΕ ΑΓΓΛΙΚΟ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΚΟ ΚΟΜΜΑ** =>

Ότι στη Μεγάλη Δύναμη (στην οποία στήριζαν τις ελπίδες τους) για την εξωτερική πολιτική αναγνώριζαν + ένα **ΠΡΟΤΥΠΟ** για εσωτερική οργάνωση χώρας

* **ΡΩΣΙΑ** => αποδοχή από μεγάλο τμήμα πληθυσμού => **ΕΠΕΙΔΗ** ήταν η **ΜΟΝΑΔΙΚΗ** Μεγάλη Δύναμη με ορθόδοξο Χριστιανικό Δόγμα

2^η §.....

- * Χαρακτηριστικό Ρωσικού Κόμματος => άκρως συντηρητική στάση του σε όλες τις επιλογές του
- * Θεμέλιο κοινωνικής τάξης : ΘΡΗΣΚΕΙΑ → σ' αυτήν βασιζόταν και η νομιμότητα της εξουσίας
- * Έβλεπε την ΕΚΚΛΗΣΙΑ => σε διαρκή κίνδυνο
- * Καταπολεμούσε : 1. Τον κοσμοπολιτισμό , 2. Οποιαδήποτε αποστασιοποίηση από τις παραδόσεις
- * Κυρίαρχες αντιλήψεις μελών => Ξενοφοβία / Άρνηση Διαφωτισμού / Άρνηση Δυτικής παιδείας
- * Για να προσεγγίσει ευρύτερα στρώματα => απευθυνόταν συχνά στο θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων

- * **ΟΠΑΔΟΙ** : συμπαράταχθηκαν (κυρίως κατά την εποχή διακυβέρνησης της χώρας από τον Ιωάννη Καποδίστρια) όσοι είχαν υποφέρει ιδιαίτερα κατά την εποχή Επανάστασης + κατά τους Εμφύλιους πολέμους => 1. Ακτήμονες , 2. Μικροϊδιοκτήτες γης , 3. Αγωνιστές , 4. Χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί , 5. Μοναχοί , 6. Δημόσιοι υπάλληλοι (που διορίστηκαν από Καποδίστρια και απολύθηκαν μετά τη δολοφονία του)
  - * **ΑΠΑΙΤΟΥΣΑΝ** : 1. Ίδρυση κράτους
    - 2. σε συνεργασία με : Ρωσία + Οικουμενικό πατριαρχείο
    - 3. θα φρόντιζε για την καθαρότητα της πίστης
    - 4. θα αναγνώριζε στην **Εκκλησία = ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΘΕΣΗ**
  - * **Πίστευαν ότι** : κάποιιοι ικανοί πολιτικοί => 1. Γνώριζαν τα προβλήματα του λαού , καλύτερα από τον ίδιο , 2. Αυτοί έπρεπε να κυβερνήσουν
  - * **ΗΤΑΝ** : Α. αντισυνταγματικοί (κατά κύριο λόγο) .
    - Β. υπέρ ενός συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης
    - Γ. κατά της πολυφωνίας (* αν και σε ορισμένες περιπτώσεις φαίνεται συνεργάστηκαν στην ψήφιση συνταγμάτων)

3^η §.....
  - * **Ιδιαίτερο Πρόβλημα του Κόμματος : Ναπαίων** (όπως αλλιώς ονομάστηκαν) => στην περίοδο βαυαροκρατίας => Α. όχι ο αυταρχισμός του καθεστώτος
    - Β. αλλά κίνδυνοι => που αντιμετώπιζαν η πίστη και η Εκκλησία από μέτρα που ψήφισε η αντιβασιλεία , π.χ. το αυτοκέφαλο της **Ελληνικής Εκκλησίας** => ως τότε υπαγόταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο
    - Γ. θεωρούσαν ότι η υποταγή της Εκκλησίας της Ελλάδας στο Πατριαρχείο => επέτρεπε στη Ρωσία να επεμβαίνει για την ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ των ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
- ΤΕΛΙΚΑ** => απόφαση για αυτοκέφαλο Εκκλησίας // *ναπαίοι* : άσκησαν έντονη αντιπολίτευση

A. 4. Τα κόμματα ως εκφραστές του πνεύματος της εποχής

- * Ιδέες Διαφωτισμού => μη ιδιαίτερη διάδοση στην απελευθερωμένη Ελλάδα → επηρέασε και την πολιτική σκέψη της εποχής
- * Άνθρωποι => δεν μπορούσαν να κατανοήσουν :

1. τη διαμάχη συμφερόντων

2. την αναγκαιότητα ιδεολογικών συγκρούσεων => αξιολογούνταν αρνητικά →

Ως : α). συμπτώματα ηθικής κατάπτωσης , β). δείγμα ασύστολης (* αδιάντροπης) ιδιοτέλειας (* συμφεροντολογίας)

Μέσα σε αυτό το γενικότερο ιδεολογικό – πολιτικό πλαίσιο

Δημιουργήθηκαν τα τρία πολιτικά κόμματα :

Αγγλικό / Γαλλικό / Ρωσικό

Πέρα από διαφορές

Απόψεις σε ορισμένα ζητήματα => μη σημαντικές αποκλίσεις

2^η §.....

ΖΗΤΗΜΑΤΑ	ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
1. οικονομική πολιτική	Δε διέφεραν σχεδόν καθόλου
2. υλικές καταστροφές (πολέμου) = τεράστιες	Χρειαζόταν κρατική παρέμβαση με έργα υποδομής
3. στήριξη οικονομίας	Αγροτική + βιοτεχνική παραγωγή / εμπόριο / ναυτιλία

ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σημεία Προβληματισμού

1. Νομοθεσία : σχετιζόταν με Δασμούς + Φόρους
2. Προώθηση συγκοινωνιακού δικτύου
3. προστασία (συγκοινωνιακού δικτύου) από ληστές και πειρατές
4. υποστήριξη Εθνικής Τράπεζας (ίδρυση 1841)

Άλλες Ομοιότητες Κομμάτων :

1. δεν είχαν σαφή : α. οργανωτική δομή

β. προγράμματα δράσης

* ούτως ή άλλως στην Καποδιστριακή και Οθωνική περίοδο (έως την ψήφιση συντάγματος 1844) ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ / ΧΑΝ : Σύνταγμα + Συλλογικές Διαδικασίες (π.χ. Εκλογές)

(α + β : προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο λειτουργίας των κομμάτων)

2. σε ακραίες περιπτώσεις =>

Τα κόμματα κατέφυγαν στη χρήση Επαναστατικής Βίας → να καταστήσουν σαφή την αντίθεσή τους σε επιλογές της Κυβέρνησης

Β. ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ (1844 – 1880)

1. Το σύνταγμα του 1844

Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843

Έδρασε καταλυτικά στη διαμόρφωση πολιτικών πραγμάτων =>

1. πολιτικές + ιδεολογικές αντιλήψεις των κομμάτων →
εκφράστηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια
2. κόμματα άρχισαν να παίζουν ενεργότερο ρόλο στην πολιτική ζωή της χώρας
3. κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για το σύνταγμα => σαφέστερες οι μεταξύ τους διαφορές

Και τα 3 κόμματα **ΥΠΕΡ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ**

* Ακόμα και το ρωσικό , θεώρησε την ψήφιση συντάγματος + μοναδική λύση =>

αφού δεν ήταν δυνατό ν' ανατραπεί ο Όθων

ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ =>

Διαμόρφωση συντάγματος → περιορισμός εξουσιών του βασιλιά

2^η §.....

ΑΠΟΔΕΙΞΗ δυναμικής παρουσίας κομμάτων στην πολιτική ζωή της χώρας =>
1. Το γεγονός ότι οι 3 ηγέτες τους διηύθυναν τις εργασίες της Εθνοσυνέλευσης 1843-44 => * ηγέτες κατόρθωσαν → Α. να αποφύγουν ακραίες θέσεις , Β. να επιβληθούν στις ριζοσπαστικές ομάδες των κομμάτων τους , Γ. να πάρουν από κοινού αποφάσεις για τις συνταγματικές ρυθμίσεις .
2. Κομματικές παρατάξεις <i>σ υ μ φ ώ ν η σ α ν</i> στην ανάγκη συνταγματικής κατοχύρωσης ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων : - ισότητα απέναντι στο νόμο - απαγόρευση δουλείας - απαραβίαστο του οικογενειακού ασύλου - ελευθερία της γνώμης και του τύπου - προστασία της ιδιοκτησίας - δωρεάν εκπαίδευση
3. ΟΛΟΙ οι ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ <u>συνειδητοποίησαν</u> ότι : υπάρχουν αξίες + δικαιώματα => έπρεπε να <u>προστατευθούν από κρατική αυθαιρεσία</u>
➤ ΑΔΥΝΑΜΙΑ => δεν κατοχυρώθηκε συνταγματικά το δικαίωμα <u>συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι</u> => εμπόδια στη συγκρότηση κομματικών μηχανισμών

3^η §.....

Στο Σύνταγμα καθορίστηκαν : **Βασιλικές Εξουσίες =>**

Πιο σπουδαίες : 1. Η συμμετοχή βασιλιά στην άσκηση νομοθετικής εξουσίας

2. αρχηγία : Κράτους + Στρατού

* καμία πράξη δεν έχει ισχύ χωρίς προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού .

➤ **ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ :**

1. κατοχυρώνονταν (με ελάχιστους περιορισμούς) **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑΣ** για τους άντρες :
(ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ)

2. οριζόνταν εκλογική διαδικασία = οι εκλογείς μπορούσαν να δώσουν θετική ψήφο σε όσους υποψήφιους ήθελαν (-> συμπληρώνοντας ψηφοδέλτια // ακόμα και διαφορετικών συνδυασμών)

3. προβλεπόταν η ύπαρξη Βουλής + Γερουσίας . Γερουσιαστές : α. διορίζονταν από τον βασιλιά , β. είχαν ισόβια διατήρηση αξιώματος

4^η §.....

➤ Συνταγματική πρόβλεψη για κόμματα => δεν υπήρχε → σύνθεση των κοινοβουλευτικών επιτροπών :
με κλήρωση => οδηγούσε παρατάξεις σε : διαβουλεύσεις + συναίνεση

5^η §.....

➤ **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΨΗΦΟΥ** => δημιούργησε νέους όρους => για δράση πολιτική + κομματική →

1. Ανοίχτηκε ευρύ πεδίο συμμετοχής : πολιτών + κομμάτων στο δημόσιο βίο

2. Διευκολύνθηκε η διεκδίκηση συμφερόντων

❖ **Ίσως : α.** φιλελεύθερες πολιτικές διαδικασίες + **β.** λειτουργία των κομμάτων

I. Προϊόν μιας μικρής πολιτικής ηγετικής ομάδας

II. Δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας

III. Αναπτύχθηκαν κατά μίμηση δυτικών προτύπων => στην εφαρμογή τους παραμορφώθηκαν λόγω του μικρού βαθμού ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας

❖ **Όμως** , ανεξάρτητα από τις επιδράσεις δυτικών προτύπων :

I. Ο κοινοβουλευτισμός : ρίζωσε + ακολούθησε δικούς του δρόμους => για να ανταποκριθεί : α. στις ιδιαίτερες ανάγκες , β. προβλήματα , γ. αιτήματα της ελληνικής κοινωνίας

II. **A.** η πολιτική ενεργοποίηση μεγάλων τμημάτων πληθυσμού + **B.** η σταδιακή συγκρότηση ενός κράτους δικαίου => μη διαδικασία μίμησης → αλλά : α. αναγκαιότητα εποχής + β. ανταποκρίνονταν στις ανάγκες των ανθρώπων

III. Τα κόμματα της περιόδου => **ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ** να χαρακτηριστούν με σημερινούς όρους : αριστερά / δεξιά / προοδευτικά / συντηρητικά

B.2. Η παρακμή των ξενικών κομμάτων κατά την περίοδο της συνταγματικής μοναρχίας

- ❖ Τα πολιτικά κόμματα :
  - αν και μπορούσαν ν' αναπτυχθούν περαιτέρω μέσα στο νέο συνταγματικό καθεστώς
  - έδειξαν συμπτώματα στασιμότητας
  - δεν ανταποκρίθηκαν στις νέες ανάγκες →

ΠΑΡΑΚΜΗ

- ❖ **Περίοδος μεταξύ δύο συνταγμάτων : 1844 – 1864 =.**
  - Ικανοποιήθηκαν όλα τα αιτήματα του ρωσικού κόμματος σε σχέση με την Ορθόδοξη Εκκλησία
  - οι ναπαίοι (-> οπαδοί ρωσικού κόμματος) προέβαλλαν κίνδυνο για την Ορθοδοξία

Όμως , επειδή :

- τα εκκλησιαστικά ζητήματα : είχαν λυθεί
- όλοι οι πολιτικοί πρέσβευαν : ορθόδοξο δόγμα →

το ρωσικό κόμμα : δεν είχε λόγο ύπαρξης // δεν είχε θέσεις για επίκαιρα θέματα

2^η §.....

- **Κωλέττης => αρχηγός του γαλλικού κόμματος =>**
  1. Επεδίωκε ενίσχυση του ρόλου βασιλιά
  2. Υπονόμευε (* ενεργώ κρυφά + δόλια) τον κοινοβουλευτισμό
  3. Χρησιμοποιούσε βία – νοθεία => τρομοκρατούσε τους εκλογείς → ψήφο υπέρ κόμματός του
  4. 1846/1847 κατείχε 5/7 υπουργεία της κυβέρνησης
  5. Δεν παρουσιαζόταν σχεδόν καθόλου στο κοινοβούλιο
  6. Καθιστούσε αδύνατο τον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας
  7. Επέβαλε ένα είδος «κοινοβουλευτικής Δικτατορίας»

* Μετά θάνατο Κωλέττη => γαλλικό κόμμα -> φάση παρακμής , αιτία : διαμάχη διαδοχής

- **Τακτική του Όθωνα :** προσπαθεί να ενισχύσει τους κυβερνητικούς υποψηφίους στις εκλογές . Αποτέλεσμα => κόμματα αντιπολίτευσης + αυλή = διαρκή σύγκρουση (σε περίοδο που οι διαφωνίες τους είχαν απαλυνθεί)
- **Κατά την περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου (*βιβλίο) =>**

Αγγλικό + Γαλλικό κόμμα => έχασαν την εμπιστοσύνη οπαδών → αιτία = η βίαιη συμπεριφορά Αγγλίας + Γαλλίας κατά της Ελλάδας → (ναυτικός αποκλεισμός χώρας) + υπόθεση Πατσίφικο (* βιβλίο) → αντιπαράθεση χωρών

ΤΕΛΙΚΑ => ρωσικό κόμμα : 1. Προσωρινά οφέλη , 2. Ήττα Ρωσίας (Κριμαϊκό πόλεμο) →

Αποδυνάμωση

B. 3. Η νέα γενιά

* Παρακμή ΞΕΝΙΚΩΝ κομμάτων

* Ανάδειξη νέας γενιάς ανθρώπων => διαφορετική νοοτροπία // διαφορετικές καταβολές

* Οι ηγετικές προσωπικότητες των ξενικών κομμάτων =>

1. Είχαν βιώσει την Επανάσταση
2. Η νοοτροπία / τα ιδανικά / οι απόψεις => είχαν διαμορφωθεί ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

* **Για αμέσως επόμενη γενιά** => Η Επανάσταση : ανήκε στην Ιστορία

- Βίωνε ραγδαίες αλλαγές

Λόγω : α. συχνών πολιτικών μεταβολών , β. οικονομικής + τεχνικής ανάπτυξης →

η οικονομική + κοινωνική μεταβολή => εκ θεμελίων μεταβολή αντίληψης για ζωή

1. Σταμάτησαν να ζουν όπως οι πρόγονοί τους
2. Αυξήθηκε ο αστικός πληθυσμός => α. πιο κοντά στα κέντρα λήψης αποφάσεων , β. μεγαλύτερη δυνατότητα ενημέρωσης για τις εξελίξεις
3. Μείωση αναλφάβητων στον ανδρικό πληθυσμό => πιο γρήγορη διάδοση της παιδείας => αύξησε τις κοινωνικές εντάσεις
4. Αυξήθηκαν οι απαιτήσεις των ανθρώπων => ακόμα και οι ημιμαθείς : επέκριναν → α. δυσλειτουργίες κράτους + καθυστέρηση σε σχέση με χώρες Δύσης
5. Εντάθηκε η επιθυμία συμμετοχής στα πολιτικά πράγματα
6. Δεν είχε τις εμπειρίες προηγούμενης γενιάς (τουρκοκρατία , επανάσταση , αντιβασιλεία , βοήθεια των Δυνάμεων σε κρίσιμες στιγμές) => αποστασιοποιήθηκε από αντιπαραθέσεις (που κυριαρχούσαν στην προηγούμενη γενιά και τα κόμματα που τις εξέφραζαν) .
7. Ασκούσε έντονη κριτική -> παλαιότερους
8. Φρονούσε ότι : συνταγματικό πολίτευμα => δεν μπορούσε να αναπτυχθεί . Εμπόδιο : Αυλή + Βασιλιάς

ΠΕΡΙ ΤΑ ΤΕΛΗ 10ετίας 1850

Συνολική δυσαρέσκεια μεγάλων τμημάτων πληθυσμού . ΑΙΤΙΑ :

1. Οικονομική δυσπραγία (* δύσκολη κατάσταση λόγω οικονομικών προβλημάτων)
2. Δυσλειτουργία πολιτικού συστήματος

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ : συγκρότηση **Αντιπολιτευτικών Ομίλων** με εκσυγχρονιστικά αιτήματα =>

- Ελεύθερες εκλογές
- Φορολογική μεταρρύθμιση (ελάφρυνση αγροτών)
- Κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής
- Ίδρυση αγροτικών τραπεζών
- Απλούστερη διοίκηση

Εκφραστής => Αλέξανδρος Κουμουνδούρος

Φεβρουάριος 1862 => επανάσταση (αίτημα : απομάκρυνση βασιλιά)

Ομάδες συμμετοχής => αξιωματικοί / άνεργοι / απόφοιτοι πανεπιστημίου / άτομα ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων

Αποτέλεσμα => 12 Οκτωβρίου 1862 ο Όθων : εγκαταλείπει χώρα

B. 4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864

- ❖ Επαναστάτες => προκήρυξαν εκλογές Αντιπροσώπων για Εθνοσυνέλευση (θα ψήφιζε νέο Σύνταγμα)
- ❖ Εκλογές = Νοέμβριο 1862
  - Πλειονότητα αντιπροσώπων → α. από τοπικά ψηφοδέλτια , β. χωρίς κομματικές παρεμβάσεις => απόδειξη : ότι τα ξενικά κόμματα = είχαν χρεοκοπήσει

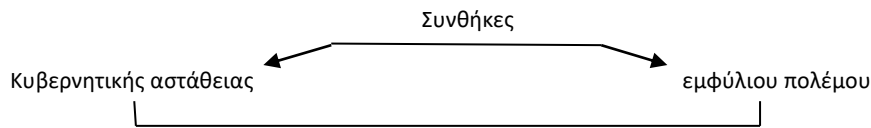
ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	
Παρατάξεις	
<i>ΠΕΔΙΝΟΙ</i>	<i>ΟΡΕΙΝΟΙ</i>
<p>Ηγέτης : Δη. Βούλγαρης¹</p> <ul style="list-style-type: none"> - Υπονόμευε τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς - Με παρεμβάσεις στο στρατό : δημιουργία <i>πραιτωριανών</i> * γλωσσάρι - Εμπόδιο στις επιδιώξεις του : πολιτικές ομάδες + θεσμοί <p>Οπαδοί :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Εκείνοι που είχαν διοριστεί παράνομα : στρατό + δημόσιο (φόβος μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας) 2. Άνεργοι πτυχιούχοι 3. Μικροκαλλιεργητές 	<p>Διάφορες ομάδες : Δ. Γρίβας², Κ. Κανάρη</p> <p>Στόχος => αντίσταση στην πολιτική των πεδινών</p> <p>Υποστηρικτές :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Μικροκαλλιεργητές 2. Κτηνοτρόφοι 3. Έμποροι 4. Πλοιοκτήτες
Άλλοι Πολιτικοί Σχηματισμοί	
<i>ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΟΜΙΤΑΤΟΝ</i>	<i>ΕΚΛΕΚΤΙΚΟΙ</i>
<p>Αρχηγός : Επαμεινώνδας Δεληγιώργης³</p> <p>Θέσεις=></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ανάπτυξη κοινοβουλευτισμού 2. Εκσυγχρονισμός της χώρας 3. Οικονομική ανάπτυξη 4. Μεταρρυθμίσεις => διοίκηση + στρατό 5. Πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία 	<p>Ετερόκλητη (* έλλειψη ομοιότητας / διαφοράς)</p> <p>παράταξη εξεχόντων :</p> <p>πολιτικών – λογίων – αξιωματικών</p> <p>Θέσεις => Μετριοπαθείς/ επιθυμία να :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. μεσολάβησει μεταξύ άλλων παρατάξεων 2. υποστηρίξει σταθερές κυβερνήσεις

¹ Ο **Δημήτριος Βούλγαρης** ([Υδρα, 20 Δεκεμβρίου 1802](#) - [Αθήνα, 29 Δεκεμβρίου 1877](#)) ήταν Έλληνας πολιτικός του 19ου αιώνα. Διετέλεσε 8 φορές πρωθυπουργός σε διάστημα μίας 20ετίας, για 6 χρόνια και 1 μήνα συνολικά. Ήταν γνωστός και με το προσωνύμιο [Τζουμπές](#), λόγω της μακριάς μπερτάς/μανδύα που συνήθιζε να φορά.

² Ο υποστράτηγος **Δημήτριος Γρίβας** ([1829](#) - [1889](#)) ήταν στρατιωτικός και πολιτικός της νεώτερης Ελλάδας, πληρεξούσιος, βουλευτής και τέσσερις φορές υπουργός.

³ Ο **Επαμεινώνδας Δεληγιώργης** ([1829-14 Μαΐου 1879](#)) ήταν Έλληνας πολιτικός που χρημάτισε έξι φορές [Πρωθυπουργός της Ελλάδας](#).

2 χρόνια → ψήφιση συντάγματος

Πολίτευμα : **Βασιλευόμενη Δημοκρατία**⁴

(αντί συνταγματική Μοναρχία)

Καθιερώθηκαν : - αρχή λαϊκής κυριαρχίας

- άμεση – μυστική – καθολική (για άνδρες) ψήφος με σφαιρίδια (* βιβλίο = σελ. 83)

- ανεξαρτησία δικαιοσύνης

- ελευθερία του *συνέρχεσθαι + συνεταιρίζεσθαι* => δρόμο για ελεύθερη συγκρότηση κομμάτων

- **Κόμματα** => Θεωρήθηκαν **ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ** για έκφραση βούλησης Κοινής γνώμης (διαφορετικά => η εναλλακτική λύση θα είναι συνωμοτικοί κύκλοι ή βιαιοπραγίες)
- Έντονη αντίδραση του βασιλιά Γεωργίου Α΄
- **ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ** : επέβαλε αρχή να προέρχεται η κυβέρνηση από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία // παρά έντονη αντίδραση του βασιλιά Γεωργίου Α΄
  - Δεν ορίστηκε με σαφήνεια (αφού ήταν αυτονόητο) ότι : ο βασιλιάς όφειλε να δώσει Εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε βουλευτή του κόμματος που είχε την πλειοψηφία της Βουλής
  - Έτσι => ο βασιλιάς Γεώργιος Α΄ εκμεταλλεύτηκε ασάφεια => διορίζει κυβερνήσεις της αρεσκείας του μέχρι **ψήφιση της αρχής της δεδηλωμένης 1875** =>
  - Ιδέα του νέου πολιτικού **Χαρίλαου Τρικούπη** :

Υποστήριζε δημόσια ότι : μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας => συγκρότηση 2 μεγάλων κομμάτων εξουσίας (πρότυπο Αγγλίας)

Βασική προϋπόθεση : βασιλιάς να αναθέσει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης =>

ΜΟΝΟ σε πολιτικό που σαφώς είχε δεδηλωμένη εμπιστοσύνη πλειοψηφίας βουλευτών

⁴ Βασιλευόμενη Δημοκρατία

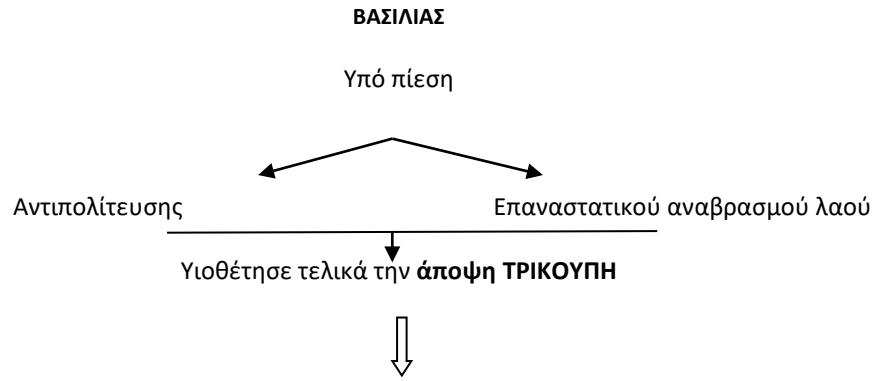
Στο πολίτευμα αυτό οι εξουσίες ασκούνται γενικά από το κοινοβούλιο και την κυβέρνηση, η οποία και φέρει την απόλυτη ευθύνη όλων των πράξεών της και εφόσον απολαύει της εμπιστοσύνης του Κοινοβουλίου. Στον Βασιλιά ανήκουν μόνο αντιπροσωπευτικές αρμοδιότητες και κυρίως οι επικυρώσεις νόμων και διαταγμάτων. Η θέση του συνήθως είναι κληρονομική.

Το πολίτευμα ιστορικά αποτελεί εξέλιξη της Απόλυτης Μοναρχίας. Οι μονάρχες μέσα στο πέρασμα των αιώνων, είτε ειρηνικά, είτε λόγω επαναστάσεων, παραχώρησαν σταδιακά τις εξουσίες τους στους αντιπροσώπους των υπηκόων τους. Έτσι τα Κοινοβούλια ως έκφραση της λαϊκής βούλησης έγιναν ο μοναδικός πόλος εξουσίας εγκαθιδρύοντας τη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία (ο λαός κυβερνά δια των αντιπροσώπων του).

Αυτό θα είχε ως **συνέπεια** =>

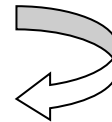
Τα κόμματα μειοψηφίας=>

- Θα έχαναν τη δυνατότητα να σχηματίσουν κυβέρνηση
- Θα ωθούνταν σε συνένωση με τα μεγάλα (κόμματα)
- Θα είχε ως αποτέλεσμα => Σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας

ΤΟΜΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Οδήγησε σε μεταβολή του πολιτικού τοπίου

Γ. ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ (1880-1909)

1. Η εδραίωση του δικομματισμού

- ❖ Διάστημα : 1875 – 1880 => Μεταβατική περίοδος
- ❖ Εκλογές 1875 – 1879 => κανένα κόμμα κοινοβουλευτική πλειοψηφία
- ❖ 1884 => **2 κόμματα** : **Χαρίλαου Τρικούπη**⁵ + **Θεόδωρου Δηλιγιάννη**⁶ => έλεγχαν το 92,2 % εδρών κοινοβουλίου
- ❖ Θεμελιώθηκαν : 1. κοινοβουλευτικό σύστημα + 2. Δικομματισμός

ΤΡΙΚΟΥΠΙΚΟ ΚΟΜΜΑ (από 1875)
Συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού (αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου ⁷)
1. Συγκρότηση κράτους δικαίου
2. Εξορθολογισμός της διοίκησης=> <ul style="list-style-type: none">
- Καθορισμός προσόντων δημοσίων υπαλλήλων ->
- Αποφεύγουν την ευνοιοκρατία ανάπτυξη οικονομίας ->
- Ενίσχυση γεωργίας
- Βελτίωση άμυνας + υποδομής (συγκοινωνιακού δικτύου)
Προϋποθέσεις υλοποίησης
I.α. οργανωτικές μεταβολές β. βελτίωση οικονομικών κράτους => αύξηση φόρων + σύναψη δανείων II.παροχή κινήτρων => ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις
Αποτέλεσμα προσπάθειών
<ul style="list-style-type: none">
- εξάντληση φορολογούμενων
- υπερβολική επιβάρυνση προϋπολογισμού => 1893 => ΚΡΑΤΟΣ : ΠΤΩΧΕΥΣΗ

⁵ Ο **Χαρίλαος Τρικούπης** ([11 Ιουλίου 1832](#) - [30 Μαρτίου 1896](#))

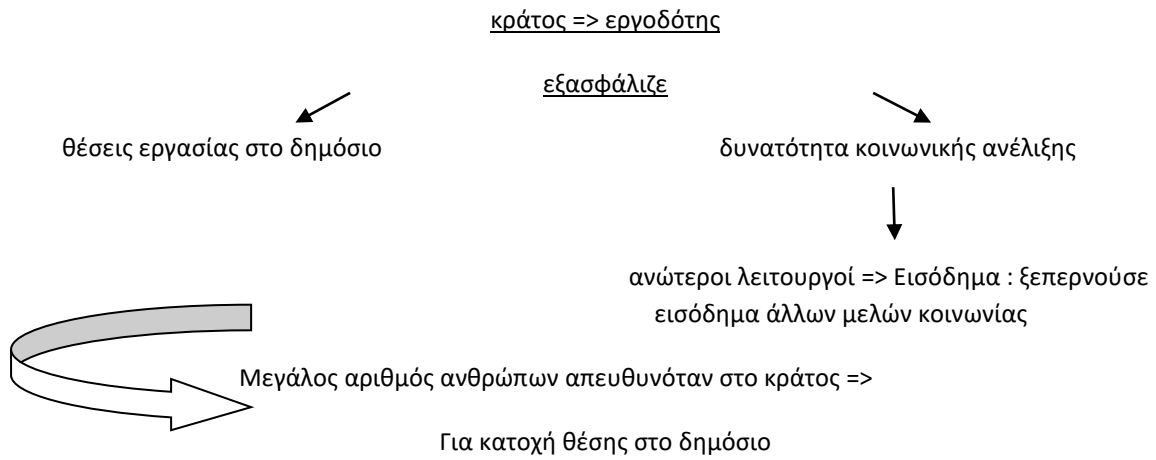
ήταν **Έλληνας διπλωμάτης, πολιτικός** και **Πρωθυπουργός**. Ο Τρικούπης κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας επί 19 χρόνια, από το 1875 έως το 1894, παίρνοντας τη θέση του πρωθυπουργού επτά συνολικά φορές και κυβέρνησε τη χώρα για σχεδόν 10 χρόνια από τα 20 αυτής της περιόδου. Στην τελευταία του κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αντεπεξέλθει στις οικονομικές υποχρεώσεις που είχε δημιουργήσει έναντι των ξένων δανειστών με συνέπεια να επέλθει η πτώχευση της Ελλάδας με την ιστορική φράση του «**δυστυχώς επτωχεύσαμεν**». Θεωρείται ένας από τους κορυφαίους και σημαντικότερους πολιτικούς της Ελλάδας. Συχνά, αποκαλείται ως ο «μεγάλος εκσυγχρονιστής» της Ελλάδας, λόγω των εκσυγχρονιστικών έργων που προώθησε. <https://el.wikipedia.org/wiki/>

⁶ Ο **Θεόδωρος Δηλιγιάννης** ([Λαγκάδια Αρκαδίας, 19 Μαΐου 1824](#) ή 1820- [Αθήνα, 31 Μαΐου 1905](#)) ήταν **Έλληνας νομικός** και **πολιτικός**, πληρεξούσιος, **βουλευτής**, **υπουργός** σε αρκετές κυβερνήσεις και πέντε φορές **πρωθυπουργός της Ελλάδας**.

Όσο ζούσε, και στα χρόνια αμέσως μετά το θάνατό του, ο Δηλιγιάννης ήταν εξαιρετικά δημοφιλής σε μεγάλο τμήμα του ελληνικού λαού. https://el.wikipedia.org/wiki

⁷ Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδούρος** ([4 Φεβρουαρίου 1815](#) - [26 Φεβρουαρίου 1883](#)) ήταν ένας από τους σημαντικότερους **Έλληνες πολιτικούς** του 19ου αιώνα, οπότε και διετέλεσε **δέκα φορές πρωθυπουργός της Ελλάδας** για συνολικό διάστημα 7,5 σχεδόν ετών. https://el.wikipedia.org/wiki

❖ μέχρι 10ετία 1870 =>

❖ Νέες συνθήκες από *εκχρηματισμό⁸ οικονομίας* => κοινωνικά στρώματα → ζητούν μέτρα προώθησης συμφερόντων τους (και όχι διορισμό)

❖ **ΦΟΡΕΑΣ : ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ**

*****

❖ Αντίθετοι πολιτικοί – βουλευτές από τον Τρικούπη => συσπειρώθηκαν γύρω από **Θ. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗ**

ΑΠΟΨΕΙΣ (# Τρικούπη)	
1). Δε δέχονταν χωρισμό εξουσιών	
2). Στόχευε -> συγκέντρωση + έλεγχο εξουσιών από κόμμα	
Τρικούπης :	- Κράτος : μοχλός οικονομικής ανάπτυξης - Επιδίωκε : εκσυγχρονισμό (με κάθε κόστος)
Δηλιγιάννης :	- ΑΙΤΗΜΑ => κοινωνικής δικαιοσύνης με : α. μείωση φόρων , β. παροχή ευκαιριών για κάλυψη θέσεων στο δημόσιο
ΕΔΑΦΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (κυριαρχούσε μεγάλη ιδιοκτησία)	
Τρικούπικοί	Δηλιγιαννικοί
Υπέρ μεγαλοαγιοκτημόνων	<p>Προσπάθησαν (δεν κατάφεραν)</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>↙</p> <p>Χορηγήσουν γη στους αγρότες</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>↘</p> <p>Έλαβαν μέτρα βελτίωσης θέσης αγροτών</p> </div> </div>

⁸εκχρηματισμός : η χρησιμοποίηση του χρήματος ως κυρίαρχου μέσου οικονομικών συναλλαγών

Δηλιγιάννης :	1. επέκρινε κοινωνικό κόστος του εκσυγχρονισμού 2. υποστήριξε : κράτος => Κοινωνικής αλληλεγγύης
Κόμμα του :	A. κατά τυχοδιωκτικού χρηματιστικού κεφαλαίου B. υπέρ αργής οικονομικής ανάπτυξης σε παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες

Γ. 2 . Η οργάνωση των κομμάτων κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα

* **10ετία 1880: κόμματα** => πιο συγκροτημένα από ό,τι στο παρελθόν

- δεν ήταν βέβαιο ότι μετά θάνατο ηγέτη : διαλυόταν

- στοιχεία επιβίωσης :   1. Θέση που κατείχε στην πολιτική
  2. τακτική που ακολουθούσε

- βάση των κομμάτων : μη τυπική οργάνωση

- ρόλο στην κινητοποίηση των οπαδών των κομμάτων έπαιζαν : Α. η οικογενειοκρατία , Β. οι πελατειακές σχέσεις , Γ. η εξαγορά ψήφων

* **επιλογή εκλογέων** βασιζόταν :

1. Κρίση τους για την πολιτική κομμάτων
2. Επιδράσεις που αυτά ασκούσαν κατά περιοχές
3. Συμφέροντα κάθε κοινωνικής ομάδας

* **επιλογή υποψηφίων βουλευτών** (τοποθέτηση συγκεκριμένων υποψηφίων στο «ψηφοδέλτιο») :

Αν είχαν δικό τους τοπικό κύκλο οπαδών (πελατειακές σχέσεις – εξυπηρετήσεις)

* **Εκλογικό Σύστημα** =>

1. Δεν επέβαλε να ψηφίζει κανείς μόνο ένα κόμμα
2. Έδινε δυνατότητα να ψηφίζονται όλοι οι υποψήφιοι (θετικά ή αρνητικά)
3. Ένας εκλογέας μπορούσε να ψηφίσει θετικά : Α. υποψήφιο που είχε υποχρέωση Β. κάποιον άλλο που θεωρούσε ικανό

* **Μετά 1882** => 1. οι εκλογείς ψηφίζονταν με κομματικά κριτήρια , 2. Περιορίζεται η συνήθεια να ψηφίζονται θετικά πολιτικοί και άλλων κομμάτων

* **10ετία 1890** =>

- ✓ Ψηφίζαν πολιτικούς με επιρροή , εφόσον είχαν δηλώσει με σαφήνεια την κομματική τους τοποθέτηση
- ✓ Περιοριζόταν η εκλογή ανεξάρτητων τοπικών προσωπικοτήτων , π.χ. 1879 -> 24 τοπικά ψηφοδέλτια , 1885 -> 4 τοπικά ψηφοδέλτια
- ✓ Φαινόμενο => περιλαμβάνονταν σε κομματικά ψηφοδέλτια ανεξάρτητοι υποψήφιοι για να επιτύχουν στις εκλογές

—————→
Ρόλος Κομμάτων Ενισχύθηκε

Απέκτησαν Κύρος στη δημόσια ζωή

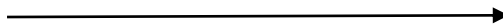
- * **Υποψήφιοι βουλευτές** : 1. προέρχονταν από μεσαία + ανώτερα κοινωνικά στρώματα , 2. πολλοί : δικηγόροι + δημόσιοι υπάλληλοι
- * **Κομματικά στελέχη** => κατώτερα στρώματα

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
Επίπεδο ηγεσίας
ΑΡΧΗΓΟΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Βουλευτές	Σημαντική θέση
Βουλή	Χρειαζόταν μεγάλη πλειοψηφία για να έχει απαρτία + να παίρνει αποφάσεις
Βουλευτές	+ μόνο με την απουσία τους (ή την απειλή) => μπορούσαν να ασκήσουν πίεση στην κομματική ηγεσία
Έτσι :	Η κεντρική οργάνωση δεν μπορούσε να αρνηθεί στους βουλευτές την εκπλήρωση επιθυμιών , π.χ. διορισμών / ευνοϊκών ρυθμίσεων υπέρ εκλογικής περιφέρειας

❖ **ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ** => Δεν χρησιμοποιούσαν συστηματικά **Μεθόδους εξαναγκασμού** για να πείσουν => τον κανόνα αυτόν τον παραβίαζαν κάποιιοι : α. δημόσιοι υπάλληλοι , β. φανατικοί οπαδοί στα χωριά // **ΣΠΑΝΙΑ** → κατηγορίες για εξαγορά ψήφων

❖ **Όμως** => 1. **Πατρωνία** : μορφή διορισμών , μεταθέσεων , δανείων , 2. Συστηματική διαφθορά μέσω διοικητικού μηχανισμού

Συχνό φαινόμενο

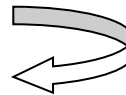
με άλλες χώρες Ευρώπης , τελευταίο τέταρτο αιώνα => **ΜΗ ΤΑΞΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ στην ΕΛΛΑΔΑ**

ΑΙΤΙΑ =>

1. Κοινωνικο – οικονομικές αντιθέσεις αμβλύνονταν (*μειώνω την ένταση / τις αντιθέσεις) μέσω : α. πελατειακών σχέσεων , μεγάλης κοινωνικής κινητικότητας
2. Τα 2 μεγάλα κόμματα => α. μη τοπικό , β. μη ταξικό – κοινωνικό στίγμα
3. Παρατηρείται σχετική αυτονομία της πολιτικής ελίτ από την κοινωνία

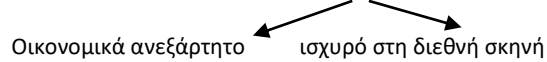
ΟΜΩΣ !!! ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ => ΑΓΡΟΤΕΣ

Μεγαλύτερο μέρος ενεργού πληθυσμού

Γ. 3 . Από τη χρεοκοπία στο στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί (1893-1909)

* περίοδο διακυβέρνησης χώρας από τον **Χαρίλαο Τρικούπη** το όραμα για : *σύγχρονο κράτος*

ΔΕΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ

Παρά φορολογική επιβάρυνση πολιτών

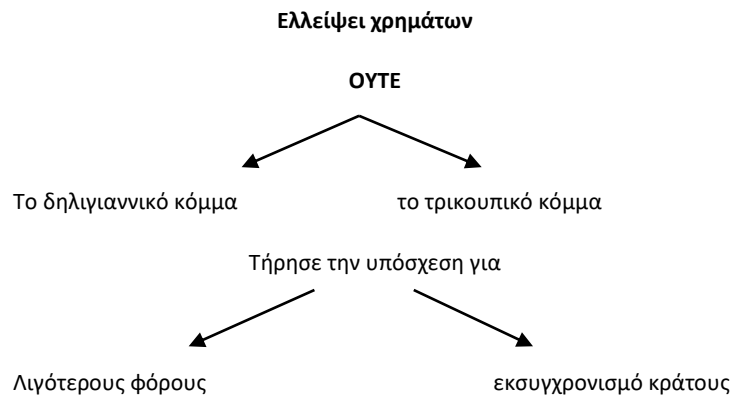
Κράτος => **ΠΤΩΧΕΥΣΗ**

Κοινωνικές ομάδες	Συναίσθηματική κατάσταση (<i>δυσaréσκεια</i>)
Αστοί + διανοούμενοι	1. Απογοητεύονταν από : γενικότερη κατάσταση + αναποτελεσματικότητα κράτους (βραδυκίνητη γραφειοκρατία) 2. Δεν έβλεπαν επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη 3. Διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη
Μικροκαλλιεργητές	Δυσανεστημένοι
Αξιωματικοί στρατού	Δυσανεστημένοι -> λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός = αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου
Συνέπεια	
	Κρίση εμπιστοσύνης προς τα κόμματα Συλλήβδην (* χωρίς διακρίσεις)
Άνθρωποι	Πίστευαν ότι : θεσμοί + κόμματα => ανίκανα να υλοποιήσουν επιθυμίες

2^η § .....

❖ **Διάστημα από : πτώχευση 1893 μέχρι: ελληνοτουρκικό πόλεμο 1897 (4 χρόνια) =>**

2 κόμματα → προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα ανεπιτυχώς => γενικό αδιέξοδο

3^η § .....

Παράγοντες που επέτειναν το πολιτικό αδιέξοδο
1. Ελληνοτουρκικός πόλεμος 1897 (ήττα της Ελλάδας)
2. Δυσπιστία προς τα κόμματα
3. Βασιλιάς Γεώργιος => επιβλήθηκε στο Κοινοβούλιο ασκούσε προσωπική πολιτική
4. Μεταρρυθμίσεις διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση) { από κυβερνήσεις Τρικουπικού Κόμματος υπό Κων. Θεοτόκη }

Νέο πολιτικό στοιχείο (έως 1909) =>

Εμφάνιση κοινοβουλευτικής ομάδας πολιτικού μορφώματος

Ιαπώνων

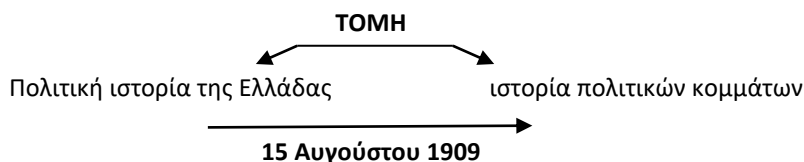
υπό τον **Δημ. Γούναρη** (ιδρύθηκε : 1906)

Επίκεντρο κριτικής : αδυναμία πολιτικού συστήματος προσαρμογής στις εξελίξεις της κοινωνίας

- ❖ Δεν επιβίωσε => διαλύθηκε (1908)
- * **Συντεχνίες + Εργατικές Ενώσεις => ΔΙΑΔΗΛΩΣΕΙΣ , Αιτήματα**
  - ➔ φορολογικές ελαφρύνσεις
  - ➔ Περιορισμό γραφειοκρατίας

4^η § .....

❖ **1909 =>**

Κίνημα στο ΓΟΥΔΙ

Από ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟ =>

Ένωση- μυστική - στρατιωτικών

- **ΑΙΤΗΜΑΤΑ : ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ** => στρατό / διοίκηση / δικαιοσύνη / εκπαίδευση / δημοσιονομική πολιτική
- Δεν ήταν δικτατορία
- Προώθησε αιτήματα μέσω Βουλής
- Με αφορμή το κίνημα => **14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση** επαγγελματικών σωματείων πρωτεύουσας . **ΔΙΑΔΗΛΩΤΕΣ**
  - ➔ 1. Υποστήριξαν το διάβημα (* ενέργεια στην οποία προβαίνει κανείς σε κρίσιμη στιγμή) του Στρατιωτικού Συνδέσμου

2. Υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι => ζητούσαν επίλυση οικονομικών αιτημάτων

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ υπό πίεση Συνδέσμου	
Η Βουλή	Ψήφισε (χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση) μεγάλο αριθμό νόμων => ριζικές αλλαγές
Φεβρουάριο 1910	Βουλή : αποφάσισε αναθεώρηση ορισμένων άρθρων συντάγματος
Προκηρύχθηκαν Εκλογές	Προήλθε ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ

❖ **15 Μαρτίου 1910 => ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ : ΔΙΑΛΥΘΗΚΕ** ➔ πέτυχε τις επιδιώξεις του

Δ. ΑΝΑΝΕΩΣΗ – ΔΙΧΑΣΜΟΣ [1909 – 1922]

1. Το κόμμα των φιλελευθέρων

1η§ Φορείς των νέων ιδεών/το σύνθημα της ανόρθωσης / πολιτικές δυνάμεις που αναμετρήθηκαν / εκλογικό αποτέλεσμα

- ❖ Πριν τις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου 1910 =>
  - Κανένα νέο κόμμα δεν είχε συγκροτηθεί που να υποστήριζε μεταρρυθμίσεις του 1909 / 1910
  - **Φορείς νέων ιδεών** : ανεξάρτητοι υποψήφιοι { είτε κατά μόνος ή μαζί με άλλους } => σε ανεξάρτητα ψηφοδέλτια → 1. διεκδικούσαν ψήφους δυσσαρεστημένων από παλιά κόμματα εκλογέων => με το γενικό σύνθημα «**ΑΝΟΡΘΩΣΗ**», ανάλογα με : α. την περιοχή υποψηφιότητας και β. τον πληθυσμό , 2. εννοούσαν είτε υλοποίηση αιτημάτων συντεχνιών (συλλαλητήρια 1909) είτε επίλυση αγροτικού ζητήματος : παροχή γης στους ακτήμονες
  - Σε κάποιες εκλογικές περιφέρειες έθεσαν υποψηφιότητα → σοσιαλιστές , α' φορά : σοσιαλδημοκρατική «**ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**»
  - Παλαιά κόμματα => συμμετείχαν στις εκλογές ως συνασπισμός (*συμμαχία) => κέρδισαν περισσότερες έδρες στη Βουλή => σε σύνολο 362 εξασφάλισαν : 211 , 29 : Ανεξάρτητοι (που ανήκαν στον πολιτικό χώρο των παλαιών κομμάτων) και 122 : Ανεξάρτητοι (εκσυγχρονιστές)

2η § Ομιλία Βενιζέλου / Στόχος πολιτικής θέσης

- ❖ **ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΕΣ** : γύρω από κρητικό ηγέτη : **Ελευθέριο Βενιζέλο** (εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση)
- * Α' δημόσια εμφάνιση Βενιζέλου => ως ελλαδίτη πολιτικού : 5 Σεπτεμβρίου 1910 με ομιλία στην πλατεία Συντάγματος : προγραμματικές δηλώσεις => υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις =>
- * Στόχευε => εκσυγχρονισμό πολιτικού συστήματος με εξισορρόπηση συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων

Βασικές θέσεις προγράμματος :

1. κοινωνική γαλήνη
2. ελάφρυνση κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων
3. εκσυγχρονισμός κρατικού μηχανισμού => αποτελεσματικότερη λειτουργία
4. στρατιωτικοί εξοπλισμοί => πραγματοποίηση εθνικών διεκδικήσεων
5. αναθεώρηση υπάρχοντος συντάγματος (όχι ψήφιση νέου : αν και ήθελαν οι οπαδοί του)
6. δεν έθεσε πολιτειακό ζήτημα
7. προανήγγειλε ίδρυση κόμματος αρχών => φορέας μεταρρυθμίσεων => ιδρύθηκε τυπικά 22/08/1910 από μέλη εθνοσυνέλευσης

3η § Πολιτικές εξελίξεις Οκτώβριος – Νοέμβριος 1910/ εκλογικό αποτέλεσμα

- ❖ **Βενιζέλος** : α. πήρε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης (μετά παραίτηση Κυβέρνησης Δραγούμη , 6/10/1910) , β. επειδή δεν μπορούσε να εξασφαλίσει ψήφο εμπιστοσύνης → συνεργασία / συνεννόηση Βασιλιά Γεώργιο Α'=> 1. Διάλυση Βουλής , 2. Προκήρυξη νέων εκλογών
- ❖ Αναστατώθηκαν τα παλαιά κόμματα =>
  - * Θεώρησαν αντισυνταγματική κίνηση Βασιλιά
  - * Αποφάσισαν τη μη συμμετοχή στις εκλογές του Νοεμβρίου 1910 =>
  - * Σε σύνολο 362 βουλευτών : οι **ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ** => 307 έδρες
- ❖ **Βενιζέλος** : ελεύθερος να προχωρήσει στο μεταρρυθμιστικό του έργο

4^η § Η αναθεώρηση του συντάγματος το 1911 ή το αναθεωρητικό έργο της Βουλής

- ❖ 1^ο 6μηνο του 1911 => ψηφίστηκαν 53 τροποποιήσεις μη θεμελιωδών διατάξεων συντάγματος →
  - Μη ριζικές αλλαγές
  - Ενισχύθηκε η θέση της μοναρχίας
  - Επετράπη στο βασιλιά => παρά συνταγματική απαγόρευση να συμμετάσχει στη διαδικασία **ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ**
- ❖ Σπουδαιότερες τροποποιήσεις →
  - Διασφάλιση διακρίσεων εξουσιών
- Ασυμβίβαστο μεταξύ
  - Στρατιωτικής // δημοσιούπαλληλικής ιδιότητας
  - #
  - Βουλευτικού αξιώματος
- Μονιμότητα : δικαστών + δημόσιων υπαλλήλων

5^η Νομοθετικό έργο

- Κυβέρνηση του Βενιζέλου -> ψήφισε 337 νόμους => **ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ** σε όλο το φάσμα δημόσιου και ιδιωτικού βίου

Παραδείγματα

1. Διορισμός δημοσίων υπαλλήλων με δημόσιους διαγωνισμούς
2. Καθιέρωση κανονισμών εργασίας σε βιοτεχνίες – βιομηχανίες
3. Διανομή γης στη Θεσσαλία
4. Αναδιοργάνωση τοπικής αυτοδιοίκησης
5. Βελτίωση διαδικασίας απονομής δικαιοσύνης
6. Αναθεώρηση κανονισμού Βουλής => βουλευτές διαθέτουν περισσότερο χρόνο για κοινοβουλευτικές συζητήσεις κλπ

6^η § Εκλογές Μαρτίου 1912

- ❖ **Εκλογές Μάρτη 1912** ==> όλες οι πολιτικές δυνάμεις :
  - Κόμμα Βενιζέλου : 146 βουλευτές
  - Άλλα κόμματα : 36 => η πλειοψηφία των ψηφοφόρων υπέρ του κόμματος των Φιλελευθέρων
- Γιατί : οι καινοτομίες που εισηγήθηκαν → ελπίδα για επίλυση κοινωνικών προβλημάτων

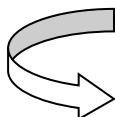
7^η § Η δομή του βενιζελικού κόμματος

ΔΟΜΗ
ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Προσωποπαγές (αυτό που συνδέεται αδιάσπαστα με συγκεκριμένο πρόσωπο)

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ισχυρή θέση στο κοινοβούλιο

+ όλα υπό έλεγχο (όπως ο Τρικούπης)

Μεγάλο κύρος

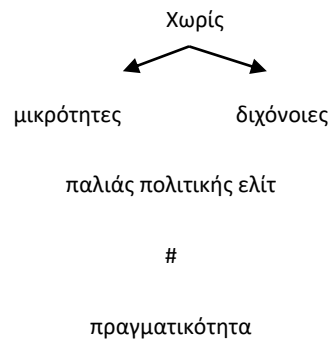
---

* **ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ →**

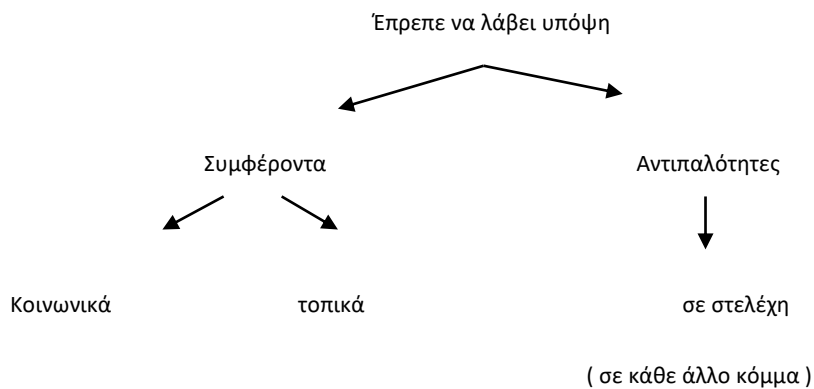
- Δεν έπαιζαν ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικής
- Δεν διέφεραν από τοπικές ομάδες φίλων των παραδοσιακών κομμάτων
- * **1912 →** αναδιοργάνωση του Κόμματος => ίδρυση «*Λέσχης Φιλελευθέρων*» Αθήνα + άλλες περιφέρειες

* **Βενιζελικοί →**

Ιδεατό κόμμα

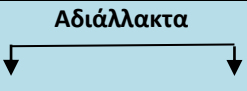

ΗΓΕΣΙΑ

Δ. 2 . Τα αντιβενιζελικά κόμματα

1§ Τα χαρακτηριστικά των αντιβενιζελικών κομμάτων (ομοιότητες διαφορές βενιζελικών // αντιβενιζελικών)

- * **Αντιβενιζελικά κόμματα** => κόμματα αντιπολίτευσης -> **συντηρητικός προσανατολισμός**
- * Ομοιότητα με «φιλελευθέρους» : μη επιστροφή στην προ του 1909 εποχή
- * Διαφορά με «φιλελευθέρους» : ως προς : α. εύρος σχεδιαζόμενων μεταρρυθμίσεων και β. τις μεθόδους άσκησης της πολιτικής

Αντιβενιζελικοί	
1. Απεχθάνονταν τη διαρκή παρέμβαση κράτους => έτσι : ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας 2. Μη μακροπρόθεσμη πολιτική 3. Επικέντρωναν προσοχή στην επίλυση επίκαιρων προβλημάτων	
Αντιβενιζελικά κόμματα	
1. Εξελίχθηκαν σε κόμματα υπεράσπισης συμφερόντων που κινδύνευαν από πολιτική Φιλελευθέρων 2. Σύγκρουση με φιλελεύθερους => συντηρητικότερες θέσεις :	
Αδιάλλακτα 	Διαλλακτικά
Δημ. Ράλλη	Κυρ. Μαυρομιχάλη
Γεωρ. Θεοτόκη	

*****

Ραλλικό Κόμμα	<ul style="list-style-type: none"> - Αντίθετο προς εκσυγχρονισμό - Κατά ισχυρής εκτελεστικής εξουσίας : α. όπως διαμορφώθηκε κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα , β. όπως απαιτούσαν οι Φιλελεύθεροι - Το κοινοβούλιο => ισχυρή θέση στο πολιτικό σύστημα - Πρόσωπο βασιλιά => σύμβολο εθνικής ενότητας πέρα από σύνορα της χώρας - Απευθυνόταν => α. στα μεσαία + κατώτερα στρώματα πόλεων , β. στους μικροκαλλιεργητές - (# Φιλελεύθερους => υπέρ ανώτερων αστικών στρωμάτων) - Ζητούσε :α. ενίσχυση παραγωγής , β. αύξηση των θέσεων εργασίας ➔ οικονομική ανάπτυξη : 1. Χρήματα για εξοπλισμούς , 2. Καταπολέμηση διαφθοράς + πατρωνίας (παρασκηνιακή καθοδήγηση-δράση + προστασία) κομμάτων - Δεν είχε κάποιο συγκροτημένο πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης
Εθνικό Κόμμα (Κ. Μαυρομιχάλη)	<ul style="list-style-type: none"> - Δε διέφερε από ραλλικό - Εκπρόσωποί του : εκμεταλλεύονταν συμμετοχήαρχηγούτους στα πολιτικά πράγματα μετά το 1909 - Υποστήριζαν : <i>Ανόρθωση</i>
Κόμμα Γ. Θεοτόκη	<ul style="list-style-type: none"> - Πιο μετριοπαθές - Ήθελε να διορθώσει τα λάθη φιλελευθέρων - Αύξηση εξοπλισμών - Φορολογικές ελαφρύνσεις για μικροεισοδηματίες - Είχε μεγαλύτερη εκλογική βάση => πυρήνας των Αντιβενιζελικών

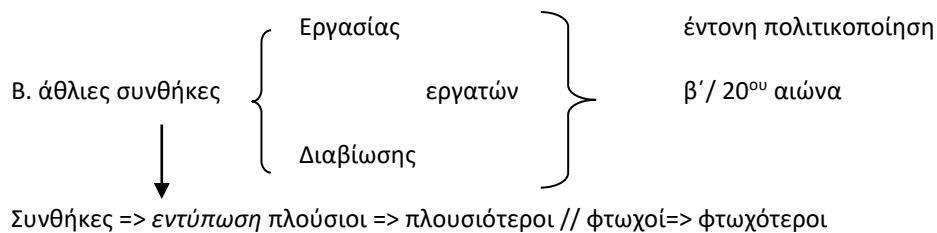
*****

Δ. 3. Τα αριστερά κόμματα

Τα αριστερά κόμματα	<ul style="list-style-type: none"> - Ήταν ομάδες με σοσιαλιστικές ιδέες - Ιδέες # (ξένες) προς κοινωνική βάση (που ήθελαν να απευθυνθούν) - Δυσκολίες : α. συνεννόησης , β. κομματικής συσπείρωσης
Κοινωνιολογική Εταιρεία	<ul style="list-style-type: none"> - Κάποιοι διανοούμενοι - <u>Αριστερός μεταρρυθμιστικός σύνδεσμος</u> : στόχος : προπαγάνδα πολιτικών θέσεων => ίδρυση κόμματος - Επιζητούσε για όλους =><ol style="list-style-type: none"> 1. Ισότητα ευκαιριών 2. Κοινωνικοποίηση μέσω παραγωγής 3. Διανομή αγαθών => ανάλογα με ανάγκες του καθενός - Σταδιακή αναμόρφωση οικονομίας + συνταγματική μεταβολή - Απαραίτητη προϋπόθεση =><ol style="list-style-type: none"> 1. Οργάνωση σε επαγγελματικές ενώσεις 2. Ίδρυση κόμματος<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1910 : <u>ίδρυση κόμματος</u> : «λαϊκό κόμμα» ➤ Αρχηγός: Αλέξανδρος Παπαναστασίου ➤ <u>Βασικές προγραμματικές δηλώσεις</u> :<ol style="list-style-type: none"> 1. Αναμόρφωση πολιτικού συστήματος 2. Επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης ➤ Β' εκλογές 1910=> 7 υποψήφιοι (υπέρ Φιλελευθέρων)

Δ.5. Το σοσιαλιστικό κόμμα

A. υψηλοί δείκτες ανεργίας

- 1918 => ιδρύθηκε : **Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας (Σ.Ε.Κ.Ε.)** ➔ από συνέδριο σοσιαλιστών

Βασικές θέσεις
✓ Δημοκρατία
✓ Παροχή εκλογικού δικαιώματος => γυναίκες
✓ Αναλογικό εκλογικό σύστημα
✓ Εθνικοποίηση μεγάλων πλουτοπαραγωγικών πηγών
✓ Εξωτερική πολιτική => ειρήνη
* Χωρίς προσάρτηση εδαφών
* Με αυτοδιάθεση λαών
* Με δημοψηφίσματα
➤ Αυστηρά οργανωμένο
➤ Ως το 1919 : υπέρ κοινοβουλευτικής δημοκρατίας
➤ Μετά : Δικτατορία Προλεταριάτου => 1924 : Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (Κ.Κ.Ε.)

Δ. 4 .Ο εθνικός Διχασμός (1915 – 1922)

α. από την παραίτηση του Βενιζέλου έως τη Συνθήκη των Σεβρών

Από το 1912	Ο Βενιζέλος : Α. σαρωτική νίκη στις εκλογές Β. κυρίαρχος πολιτικού παιχνιδιού - χωρίς κοινοβουλευτική αντιπολίτευση
Το 1913	Κωνσταντίνος : διαδέχτηκε τον Γεώργιο Α΄ (1912 : ο Βενιζέλος τον Κωνσταντίνο : αρχιστράτηγο)
Μέχρι 1915	Δεν ήρθαν σε σύγκρουση - Κόμματα της αντιπολίτευσης => αναγνώριζαν στο βασιλιά => δικαίωμα προσωπικής άποψης για εξωτερική πολιτική (<= αντισυνταγματικό) - Έτσι : ενισχύονταν οι εχθροί της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας => ειδικά : κύκλο αντιδημοκρατικών αξιωματικών

- **Αφορμή Α΄ παγκόσμιο πόλεμο :** εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις ως προς συμμετοχή / μη συμμετοχή της Ελλάδας

Φιλελεύθεροι	Βασιλιάς + γενικό επιτελείο
<ul style="list-style-type: none"> - Υπέρ συμμετοχής - Στο πλευρό της Αντάντ (Βρετανία , Γαλλία , Ρωσία) - Αίτια => προσδοκία για εδαφικά οφέλη 	<ul style="list-style-type: none"> - Διαφορετική εκτίμηση - <u>Κατά Φιλελευθέρων :</u> ανεύθυνη θέση - <u>Εκτιμούσαν :</u> 1. Έκβαση του πολέμου => αβέβαιη , 2. Θα μπορούσαν να κερδίσουν οι Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία) - Α΄. κυριαρχία Αγγλίας στην ανατολική Μεσόγειο - Β΄. δεν ζήτησε συμμετοχή στον πόλεμο υπέρ κεντρικών δυνάμεων <p style="text-align: center;">—————→</p> <ul style="list-style-type: none"> * ΑΡΑ => θέση υπέρ ουδετερότητας Ελλάδας // εμμονή σ΄ αυτή τη θέση => έδρασε με τρόπο που υπέσκαπτε τα θεμέλια του πολιτικού συστήματος * <i>Ανέπτυξε μυστική διπλωματία :</i> <ul style="list-style-type: none"> - Εν αγνοία της κυβέρνησης - Καταφεύγοντας και σε παράνομα μέσα (π.χ. απόρρητα διπλωματικά έγγραφα => Γερμανούς) * 1915 => προκάλεσε 2 φορές παραίτηση κυβέρνησης

- ❖ Εκλογές (μετά τη β΄ παραίτηση Βενιζέλου) =>
- Δε συμμετείχαν οι Φιλελεύθεροι => θεωρούσαν ενέργεια βασιλιά ως παραβίαση συντάγματος
  - Εκδηλώσεις βίας + φανατισμού => συνέπειες: 1. χάσμα ανάμεσα στις δύο παρατάξεις , 2. Κυριαρχία μίσους =>

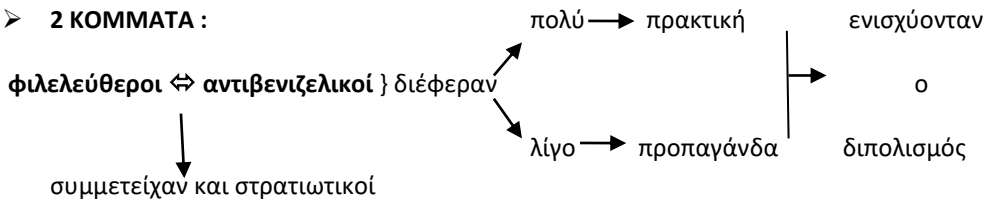
«όποιος ήταν κατά πολέμου<=> κατά

κοινοβουλευτικής δημοκρατίας + εθνικών συμφερόντων»

- **Αντιβενιζελικοί** => έβλεπαν στο πρόσωπο Βενιζελικών : βίαιος πράκτορες της Αντάντ → οι οποίοι : 1. Μάχονταν τον βασιλιά , 2. Κατέστρεφαν την ενότητα του έθνους , 3.έθεταν σε κίνδυνο το κράτος

- **2 ΚΟΜΜΑΤΑ :**

2 οργανώσεις	
Υπέρ του πολέμου	Υπέρ της ουδετερότητας
Μακεδονία : «Εθνική Άμυνα»	«Επίστρατοι» Φιλοβασιλική παραστρατιωτική οργάνωση

- 26 Σεπτεμβρίου 1916 => Βενιζέλος : δική του κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη «Προσωρινή Κυβέρνηση»

- Συγκρούσεις : **ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ**

- * **Αντιβενιζελικοί** => τρομοκρατία στους αντιπάλους (διώξεις σε βάρος βενιζελικών)
- * **Βενιζέλος** => κηρύττει *έκπτωτο* τον **βασιλιά** , ο οποίος υπό πίεση Αντάντ (=> κατέλαβε Πειραιά , επέβαλε αυστηρό αποκλεισμό στη *Βασιλική Ελλάδα*)
- * Ο **βασιλιάς** εγκαταλείπει τον θρόνο (στον γιο του Αλέξανδρο) + την χώρα
- * **Φιλελεύθεροι** => 1. Ανέλαβαν στην Αθήνα την διακυβέρνηση , 2. Κήρυξαν χώρα σε κατάσταση πολιορκίας
- * **Εθνικός Διχασμός** => και στο στράτευμα => ευνοήθηκαν οι αξιωματικοί της *Εθνικής άμυνας*
- * **Κυβέρνηση** => 1. Παρέτεινε θητεία της Βουλής , 2. Οδήγησε την Ελλάδα στον πόλεμο : υπέρ της Αντάντ
- * **Αντιβενιζελικοί** => **δι α φ ώ ν η σ α ν** ⇨ ήταν υπέρ : 1. Διατήρησης των εκτός Ελλάδος ελληνικών πληθυσμών , 2. Ευκαιριακής προσάρτησης εδαφών χωρίς κίνδυνο
- * **ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ** => α. απόπειρα δολοφονίας Βενιζέλου από φιλοβασιλικούς , β. δολοφονία Ίωνα Δραγούμη (αντιβενιζελικός) από βενιζελικούς

β. από τη συνθήκη των Σεβρών έως την ήττα στη Μ. Ασία

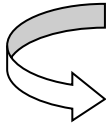
- ❖ **Συνθήκη Σεβρών (10/08/1920)** => 1. Μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία Ελλάδας , 2.δικαίωσε τολμηρή πολιτική Βενιζέλου
- ❖ **«Η Ελλάδα των 2 ηπείρων και των 5 θαλασσών»**
- ❖ **Φιλελεύθεροι** => 1. Προκηρύττουν εκλογές για αναθεωρητική Εθνοσυνέλευση
2. στόχος => I). νομιμοποίηση ενεργειών , II). περιορισμός βασιλικών αρμοδιοτήτων
- ❖ **ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΕΝΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ** => **απροσδόκητα κέρδισε εκλογές**

1. Σημαντικό μέρος ελληνικής κοινωνίας => είχε κουραστεί από πολεμική προετοιμασία => είχε ξεκινήσει πριν τους βαλκανικούς πολέμους **Αντιβενιζελική Συμμαχία** (υπό Δημ. Γούναρη => υπόσχεση : 1. Τερματισμό του πολέμου , 2. Απαλλαγή από βενιζελική τυραννία)
2. Αιφνίδιος θάνατος Αλεξάνδρου (ατύχημα με ζωάκι)

➤ **Μετά τη νίκη ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΕΝΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ =>**

* **Βενιζέλος =>** εξωτερικό

* **Νέα Κυβέρνηση =>**

1. άτυπο δημοψήφισμα για επιστροφή Κωνσταντίνου => **ΥΠΕΡ ΒΑΣΙΛΙΑ**

2. δίστασε ν' αλλάξει εξωτερική πολιτική

3. επιδίωξε ειρηνική λύση

➤ 25 Ιανουαρίου 1921 => η Αναθεωρητική Εθνοσυνέλευση (από τις εκλογές Νοεμβρίου 1921)

Ανακηρύχθηκε

Συντακτική

Θεωρήθηκε αναγκαίο να αλλάξει εξ ολοκλήρου σύνταγμα

Ε. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ (1923-1936)

1. Οι συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή (1922) :

- * Χάθηκαν οι ανεπτυγμένες οικονομικά + πολιτιστικά περιοχές
- * Τελευταία πράξη *Μεγάλης Ιδέας* => κανένα κόμμα : δεν προέβαλλε πλέον την επιλογή : α. εδαφικής επέκτασης, β. πολέμου

Μικράς Ασίας

Ανατολικής Θράκης

Μεγάλη αλλαγή => κρίση ταυτότητας στην Ελλάδα => ΓΙΑΤΙ:

Μεγάλη Ιδέα => αποτέλεσε για έναν σχεδόν αιώνα το θεμέλιο = λόγο ύπαρξης του κράτους

- ❖ Πλειονότητα προσφύγων : υπέρ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ => γιατί πίστευαν ότι οι Αντιβενιζελικοί ήταν υπεύθυνοι για την καταστροφή

2^η §.....

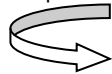
- ❖ Διαρκής υποβάθμιση βιοτικού επιπέδου ευρέων τμημάτων πληθυσμού => επηρέασε εξέλιξη κομμάτων κατά την περίοδο αυτή
- ❖ Εξωτερική πολιτική => έπαψε να είναι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος
- ❖ Ήλθαν εντονότερα στο προσκήνιο συγκρούσεις συμφερόντων : 1. οικονομικού + 2. κοινωνικού χαρακτήρα
- ❖ Σε πολλούς ανθρώπους (ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησης) =>
  - A. **Κόπωση** => ΑΙΤΙΑ : 1. από μόνιμη πολιτική αστάθεια , 2. από διαρκή όξυνση -> την καλλιεργούσαν : α. τα κομματικά επιτελεία , β. τα πραξικοπήματα αξιωματικών (πηγή)
  - B. **Δυσaréσκεια** για : I. τις διαμάχες συμφερόντων : πολιτικής / οικονομικής/ κοινωνικής υφής , II. την πληθώρα διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών

Έτσι => ο Μεταξάς δεν χρειάστηκε να ασκήσει βία για να επιβάλει (1936) **δικτατορία**

3^η §.....

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- * Οι **έκρυθμες καταστάσεις** => προκάλεσαν **ΚΡΙΣΗ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

- ρίζες : στο διχασμό της 10ετίας 1910-1920

- κορυφώθηκε την επόμενη περίοδο =>

ΣΥΝΕΠΕΙΑ : υπονομεύτηκε η εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα του πολιτικού συστήματος (θεμέλιο νομιμότητας στις σύγχρονες κοινωνίες)

2 στοιχεία καθόρισαν τη φυσιογνωμία της πολιτικής ζωής αυτής της περιόδου

A.	B.
Διαρκής παρέμβαση στρατιωτικών στην πολιτική	Χρήση βίας στην άσκηση πολιτικής

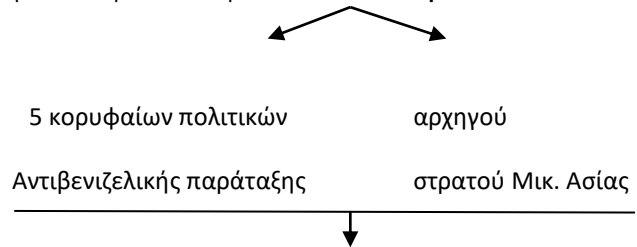
4^η §.....

A. Διαρκής παρέμβαση στρατιωτικών στην πολιτική

Αξιωματικοί	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διεκδικούσαν τον πρώτο λόγο σε θέματα εσωτερικής πολιτικής 2. Θεωρούσαν τον στρατό ως υπερκομματικό φορέα εξουσίας 3. Ένιωθαν δυσαρέσκεια για τις διαφοροποιήσεις στο κοινωνικό επίπεδο 4. Απεχθάνονταν : I. τον πολιτικό τρόπο αντιμετώπισης + διευθέτησης των κοινωνικών συγκρούσεων , II. τις διαπραγματεύσεις , III. Τους συμβιβασμούς => τα θεωρούσαν συνώνυμα Διαφθοράς + έλλειψης αρχών
--------------------	---

5^η §.....

- Αμέσως μετά την Μικρασιατική καταστροφή => επενέβησαν στην πολιτική ζωή αξιωματικοί : που ηγούνταν στρατιωτικών σωμάτων , τα οποία επέστρεφαν από το μέτωπο (π.χ. Νικ. Πλαστήρας , Στ. Γονατάς)
- Αυτό που όξυνε την πολιτική κατάσταση => **ΔΙΚΗ + Καταδίκη σε θάνατο**

Κατηγορία : **ΕΣΧΑΤΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ**

↓
Αβάσιμη , αλλά

Κατηγορούμενοι εκτελέστηκαν

Για να κατευναστούν (ηρεμήσουν / μαλακώσουν)

Οι πρόσφυγες και ο στρατός

- Τηλεγράφημα Βενιζέλου => 1. έμμεσα συνιστούσε τη ματαίωση των εκτελέσεων
2. έφτασε πολύ αργά

(αν και δεν ήταν βέβαιο ότι μια έγκαιρη παρέμβαση Βενιζέλου => αποτέλεσμα (πηγή))

5^η §.....

- Επιθυμία για επαγγελματική εξασφάλιση βενιζελικών + αντιβενιζελικών αξιωματικών => δημιούργησε μια δυναμική Διαρκούς παρέμβασης του στρατού στην πολιτική
- Παράλληλα προς τα κόμματα => συγκροτήθηκαν ομάδες απότακτων ή εν ενεργεία αξιωματικών => προσπαθούσαν να θέσουν υπό τον έλεγχό τους : α. το κοινοβούλιο , β. τις κυβερνήσεις => να επιβάλουν αντικοινοβουλευτικά συστήματα διακυβέρνησης

Κόμματα	1. Με δυσκολία κατόρθωναν να ξεφύγουν από τον ασφυκτικό κλοιό
	2. Συχνά χρησιμοποιούσαν ομάδες αξιωματικών => για να πετύχουν τα δικά τους βραχυπρόθεσμα (σε κοντινό μέλλον) σχέδια
	3. Ευνοούσαν τις εντάσεις => θεωρώντας ότι η πόλωση θα ενίσχυε την ενότητά τους (πηγή)

	4. Όμως : υιοθετώντας αυτή τη στάση => ι. περιορίζαν τις δυνατότητες των ελιγμών => ΙΙ. με αποτέλεσμα να μην μπορούν να σχεδιάζουν νέες πολιτικές => για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων
Κόμματα	5. Είχαν τη δυνατότητα να ελέγξουν το πολιτικό παιχνίδι => ΓΙΑΤΙ: κοινωνία + προβλήματα τόσο σύνθετα => δεν μπορούσαν να τα χειριστούν οι στρατιωτικοί => μπορούσαν εύκολα να κάνουν πραξικόπημα , αλλά δεν ήταν ικανοί ν' ασκήσουν εξουσία

6^η §.....

➤ **Ηγεσίες Κομμάτων** => παρουσίαζαν μεγάλη διάθεση για :

A. καταστράτηγηση συντάγματος

B. ενίσχυση μηχανισμών καταστολής

❖ **Αίτια καταστράτηγησης συντάγματος και ενίσχυσης μηχανισμών καταστολής από τις ηγεσίες των κομμάτων :**

1. Επιδίωκαν : να **εξουδετερώσουν** τον πολιτικό αντίπαλο , με όποιο μέσο
2. Υποχρεώνονταν: να έρθουν σε **συνεννόηση** με *ομάδες αξιωματικών* της επιλογής τους και να αποδεχθούν τα αιτήματά τους
3. Πίστευαν ότι : τα σύνθετα κοινωνικά + οικονομικά προβλήματα => θα τα έλυνε καλύτερα **μια ισχυρή εκτελεστική εξουσία**
4. Αναζητούσαν : **μεθόδους αστυνόμευσης** για να αποσοβήσουν (αποτρέψουν κάτι ανεπιθύμητο) κοινωνικές συγκρούσεις .

7^η §.....

❖ **Συνέπειες** =>

1. κυβερνήσεις :	Συνήθιζαν να κηρύσσουν τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας => για να: α. ελέγχουν την κατάσταση , β. παραβιάζουν συνταγματικές διατάξεις
2. τα κυβερνητικά κόμματα :	Είχαν την τάση να προσαρμόζουν τον εκλογικό νόμο στις ανάγκες τους => για να : Ι. Βγαίνουν ενισχυμένα από τις εκλογές , ΙΙ. να αποδυναμώνουν εκλογικά τους αντιπάλους =>
	A. άλλαζαν το μέγεθος των εκλογικών περιφερειών B. χρησιμοποιούσαν πλειοψηφικό ή αναλογικό εκλογικό σύστημα , κατά τις ανάγκες τους .

Ε. 2. Τα κόμματα από το τέλος του Μικρασιατικού πολέμου μέχρι τη δικτατορία του Ι. Μεταξά

1^η φάση : 1923-1928

- ❖ Βασικός προγραμματικός στόχος των **Φιλελευθέρων** ήταν (όπως και κατά το παρελθόν) :

Ο **εκσυγχρονισμός της χώρας** , σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα

- ❖ Στηρίγματα Φιλελευθέρων =>

1. Αστοί επιχειρηματίες => αναζητούσαν : α. συνθήκες σταθερότητας , β. σύγχρονους + αποτελεσματικούς θεσμούς
2. Πρόσφυγες
3. Αγρότες (είχε παραχωρηθεί γη)

1^η §.....

- ❖ Πολιτική πρακτική : οι Φιλελεύθεροι αντιμετώπιζαν με **2 χρόνια προβλήματα** :

A. Σχέση πολιτικής εξουσίας με αξιωματικούς

B. το καθεστωτικό

- ❖ Διαρκής αντιπαράθεση στο εσωτερικό κόμματος για τα ζητήματα => αντιφατικές επιλογές
- ✓ B. το καθεστωτικό => άλλοι υπέρ : 1. Της αβασιλευτής , 2. Βασιλευομένης **ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**
- ✓ A. σχέση κόμματος με αξιωματικούς :

Από τη μία μεριά	Από την άλλη μεριά
Γινόταν κατανοητό ότι η πολιτικοποίηση (των αξιωματικών) δημιουργούσε κινδύνους για το πολίτευμα	Το φαινόμενο είχε αποκτήσει τέτοια δυναμική => δεν μπορούσαν να το αρνηθούν => υπήρχε κίνδυνος προσεταιρισμού αξιωματικών από αντίπαλη παράταξη

Πολιτική Τομή Περιόδου

Ψήφιση νέου συντάγματος

Διαδικασία : ξεκίνησε το 1924 => ολοκληρώθηκε μόλις το 1927

Εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της

Αβασιλευτής Δημοκρατίας (πηγή)

Θέση βασιλιά : **Πρόεδρος της Δημοκρατίας**

Τον εξέλεγε η Βουλή και η Γερουσία

Δεύτερο νομοθετικό σώμα (πηγή)

2^η φάση : 1928-1933

- ❖ **Εκλογές 1928** => Φιλελεύθεροι 178/250 έδρες
- ✓ Μεγάλη πλειοψηφία => Βενιζελικοί => είχαν δυνατότητα : 1. Να στερεώσουν κοινοβουλευτική δημοκρατία , 2. Να γεφυρώσουν το χάσμα μεταξύ των αντίπαλων πολιτικών παρατάξεων
- ✓ **Αρχή** => ηγεσίες των 2 μεγάλων κομμάτων επέδειξαν : α. καλή θέληση , β. προσπάθεια γεφύρωσης χάσματος

Βενιζελικοί (πολιτικοί)	
Δυσπιστούσαν για την καλή θέληση του κύριου αντιπάλου :	Φοβόντουσαν ότι :
του Λαϊκού κόμματος	A. μόνο ο αρχηγός του Π. Τσαλδάρης ήταν διαλλακτικός
	B. σε περίπτωση ανάδειξης αντιβενιζελικής κυβέρνησης : θα κυριαρχούσαν τα ακραία στοιχεία
Βενιζελικοί αξιωματικοί	Δεν ήθελαν τον συμβιβασμό :
	Φοβόντουσαν ότι έτσι το Λαϊκό Κόμμα θα μπορούσε : 1. να αυξήσει την επιρροή του 2. να κερδίσει τις εκλογές 3. να επαναφέρει στην ενεργό υπηρεσία πολλούς αντιβενιζελικούς αξιωματικούς

Καθώς /επειδή

Τα ακραία στοιχεία των 2 παρατάξεων

Αλληλοϋποβλέπονταν

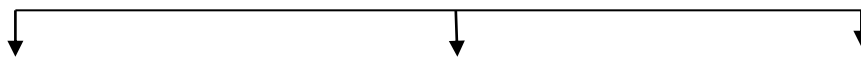
(υποβλέπω : επιδιώκω να αποκτήσω κάτι με έμμεσο ή αθέμιτο τρόπο)

Οι δυνατότητες να γεφυρωθεί το χάσμα περιορίζονταν

- ❖ **Κατά την περίοδο 1928-1932** =>

Κυβέρνηση Φιλελευθέρων => έχει να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα σε ό,τι αφορά :

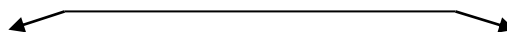
Οικονομική ανόρθωση χώρας

παιδεία

εξωτερική πολιτική

- ❖ **Εκλογές 1932** =>

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ

Επέστησαν μεγάλες απώλειες

έχασαν την απόλυτη πλειοψηφία εδρών της Βουλής

- ❖ **Εκλογές 1933** => επικράτησε ο συνασπισμός του Λαϊκού κόμματος

3^η φάση : 1933-1935

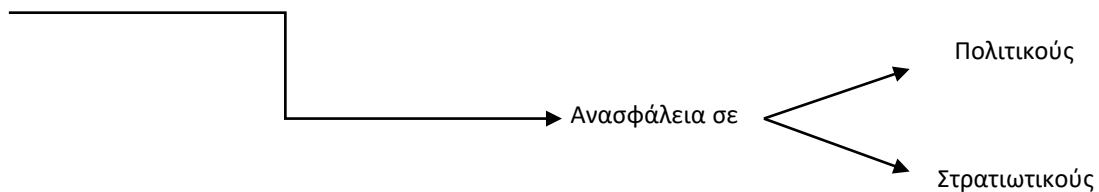
Πλαστήρας (με ανοχή Βενιζέλου)	1. επιχείρησε στρατιωτικό κίνημα => να εμποδίσει το Λαϊκό κόμμα να σχηματίσει κυβέρνηση 2. συμμεριζόταν τις ανησυχίες των βενιζελικών αξιωματούχων => Έβλεπαν να εκτίθεται σε κίνδυνο η επαγγελματική τους εξέλιξη (αν σχημάτιζε κυβέρνηση το Λαϊκό κόμμα)
	- Το κίνημα κατεστάλη (αποδυναμώνω τελείως ή εξουδετερώνω) - Στην πολιτική ζωή => έκανε ξανά έντονη την παρουσία της η τακτική της βίας

Κυβέρνηση Π.Τσαλδάρη	1. προέκυψε από τις εκλογές του 1933 2. επιχείρησε να ακολουθήσει έναν πιο ήπιο δρόμο 3. ανακοίνωσε ότι : α. δεν θα υιοθετούσε την τακτική των αυθαίρετων διώξεων των αντιπάλων , β. θα στηριζόταν μόνο στην ανεξάρτητη δικαιοσύνη
-----------------------------	--

❖ **3 μήνες μετά το κίνημα Πλαστήρα => Απόπειρα δολοφονίας Βενιζέλου**

Γεγονός : α. όξυνε τα πνεύματα

β. ο φανατισμός (και στα 2 στρατόπεδα) σε αποκορύφωμα : αποστράτευση βενιζελικών αξιωματούχων

Αντιβενιζελικοί αξιωματούχοι	1. Όσο ενίσχυαν τις θέσεις τους 2. Τόσο ασκούσαν πίεση στον Τσαλδάρη να διακόψει τις συνεννοήσεις με τους Φιλελεύθερους
-------------------------------------	--

Συνέπεια έντονων αντιθέσεων ανάμεσα στα 2 κόμματα =>

Οδήγησαν και τα 2 κόμματα στο φόβο ότι :

Καθένα αποσκοπεί στη διάλυση του άλλου

2^η §.....

❖ Δημιουργία συνωμοτικών κύκλων αξιωματούχων διαφόρων αποχρώσεων =>

A. λειτούργησαν ως ομάδες πίεσης στα θεσμικά όργανα

B. περίμεναν να βρουν ευκαιρία για επέμβαση

- ❖ **Βενιζέλος =>**
- Προχώρησε το Μάρτιο του 1935 σε **αποτυχημένο στρατιωτικό κίνημα =>**
  - * Αποσκοπώντας στην κάθαρση του στρατού + αστυνομίας από βασιλικούς
  - * **Αποτυχημένο κίνημα + έδωσε λαβή στην κυβέρνηση (υπό πίεση αξιωματικών άλλης πλευράς) => να σκληρύνει τη στάση της =>**
- ❖ **ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ =>** 1. Διέλυσε το κοινοβούλιο (παραβιάζοντας το σύνταγμα) , 2. Προκήρυξε εκλογές για εθνοσυνέλευση
- ❖ **ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ =>** απείχαν από εκλογές 9^{ης} Ιουνίου 1935
- ❖ **10 Οκτωβρίου 1935 => Κονδύλης :** επιχείρησε στρατιωτικό κίνημα => με στόχο *Παλινόρθωση του Βασιλείας*

4^η φάση : 1935-1936

- **Δημοψήφισμα 3^{ης} Νοεμβρίου 1935 :** τέλος στην αβασίλευτη Δημοκρατία (ποσοστό 97,6% , προϊόν πρωτόγνωρης νοθείας και τρομοκρατίας)
- **Άφιξη του Βασιλιά (Γεώργιος Β΄)**
- **Καθεστώς Κονδύλη =>** αποσύρθηκε από την εξουσία
- **Γεώργιος Β΄ =>** α. Έχοντας υποστήριξη βασιλικών αξιωματικών , β. ακολούθησε προσωπική πολιτική => 1. Διέλυσε την Εθνοσυνέλευση , 2. Προκήρυξε **Εκλογές : στις 26/01/1936**
- **Νέα Βουλή (26/01/1936) => α. Αντιβενιζελικοί :** μία περισσότερη έδρα από αντιπάλους , β. κανείς δεν μπορούσε να σχηματίσει κυβέρνηση
- **27 Απριλίου 1936 => επειδή :** τα **μεγάλα κόμματα** αδυνατούσαν να συνεννοηθούν για το σχηματισμό κυβέρνησης { => καθώς / επειδή : το Κομμουνιστικό κόμμα : δεν ήθελε να υποστηρίξει κυβέρνηση Φιλελευθέρων } έδωσαν ψήφο εμπιστοσύνης στον **Ι.ΜΕΤΑΞΑ** (πηγή) , ο οποίος είχε πάρει μόλις το **4% των ψήφων** στις εκλογές => **ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ δικτατορικών σχεδίων ΜΕΤΑΞΑ : ΑΝΟΙΚΤΟΣ**
- **4 Αυγούστου 1936 =>**
  1. Με την προσυπογραφή των περισσότερων υπουργών
  2. Με την πρόφαση του κομμουνιστικού κινδύνου , λόγω επικείμενης 24ωρης πανελλαδικής απεργίας

Ο ΜΕΤΑΞΑΣ

(με τη σύμφωνη γνώμη του βασιλιά)

1. Ανέστειλε την ισχύ βασικών άρθρων συντάγματος	2. Διέλυσε τη βουλή
--	---------------------

Ο ΜΕΤΑΞΑΣ

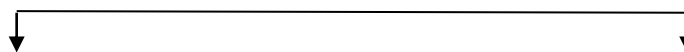
Σε όλη του τη διαδρομή

1. εχθρός κοινοβουλευτισμού	2. υποστηρικτής αυταρχικών μεθόδων στην πολιτική
-----------------------------	--

Όταν του δόθηκε η ευκαιρία => έκανε πράξη τις θεωρίες του

Η δικτατορία του Μεταξά =>

Έβαλε τέλος

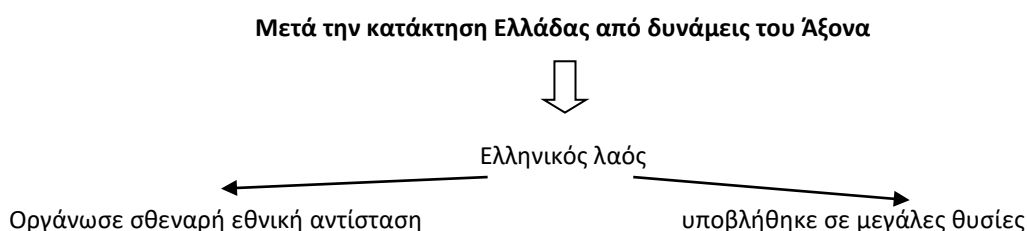
Στη *Δημοκρατία* του μεσοπολέμου

σε μία ολόκληρη εποχή *πολιτικής ιστορίας* της Ελλάδας

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καθεστώς Μεταξά :
1. Κυβέρνησε απολυταρχικά
2. Υπήρξε ένα αστυνομικό καθεστώς με φασιστικές τάσεις
3. Δεν πρόφτασε όμως να αλώσει ( ) τον κρατικό μηχανισμό ολοκληρωτικά (όπως έγινε στην περίπτωση της Γερμανίας και της Ιταλίας)
4. Αντιμετώπισε τους αντιπάλους (ιδιαίτερα τους κομμουνιστές) => προσπάθησε να εξοντώσει με : φυλακίσεις + εκτοπίσεις
5. Απαγόρευσε (μεταξύ άλλων) : ελευθερία α. λόγου , β. συνέρχεσθαι + συνεταιρίζεσθαι

2^η §.....

- ❖ **Λήξη του πολέμου** (β' παγκοσμίου) => καταστροφικότερος **εμφύλιος πόλεμος** που γνώρισε η χώρα => **νικήτρια παράταξη** => η παράταξη των αστικών κομμάτων
- ❖ **ΠΟΛΙΤΙΚΗ Κατάσταση** =>

Α. άργησε να εξομαλυνθεί	- σκιά εμφυλίου βάραινε την πολιτική ζωή της χώρας
Β. μέχρι τη δικτατορία των συνταγματαρχών 1967 =>	Τέρμα στην ασθμαίνουσα (αγκομαχώ , λαχανιάζω) νεαρή μεταπολεμική δημοκρατία
Γ. άλλαξε ριζικά : Μετά πτώση της δικτατορίας το 1974 :	Γρήγορους ρυθμούς => <ol style="list-style-type: none"> 1. Εδραιώθηκε αβασίλευτο δημοκρατικό πολίτευμα 2. Διχασμοί παρελθόντος ξεπεράστηκαν 3. Χώρα εισήλθε σε μία διαδικασία εκσυγχρονισμού και ανανέωσης